

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

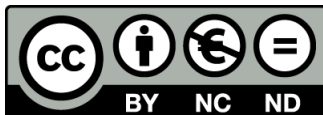
**ATHENS UNIVERSITY
OF ECONOMICS
AND BUSINESS**

Διάρθρωση και προβλήματα της ελληνικής οικονομίας

Α. Χατζής: Το θεσμικό έλλειμμα

Διδάσκων: Ιωάννα-Σαπφώ Πεπελάση

Τμήμα: Οικονομικής Επιστήμης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

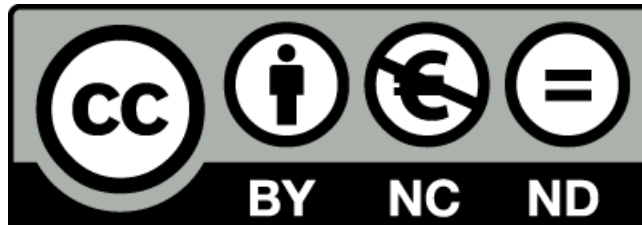
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.

Αριστείδης Ν. Χατζής
Αν. Καθηγητής
Φιλοσοφίας Δικαίου & Θεωρίας Θεσμών

Το Θεσμικό Έλλειμμα

UNIVERSITY OF ATHENS
Department of Philosophy
and History of Science

Διάρθρωση και Προβλήματα
της Ελληνικής Οικονομίας (Ο.Π.Α.)
19 Δεκεμβρίου 2014

Σύνταγμα

- Κοινωνικό Συμβόλαιο
- Κράτος Δικαίου
  - Οργάνωση, αλλά κυρίως περιορισμός της εξουσίας (ακόμα και της πλειοψηφίας)
  - Προστασία Δικαιωμάτων
  - Νομιμοποίηση του μονοπωλίου άσκησης βίας
  - Εξασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης
- Όμως το Σ. είναι μέρος του Θεσμικού Πλαισίου

Το Θεσμικό Έλλειμμα

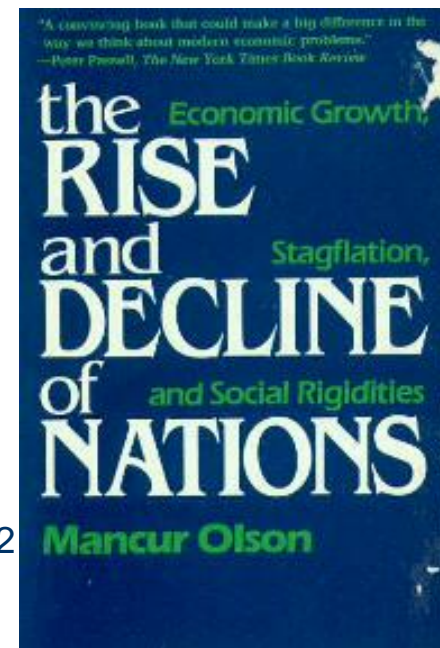
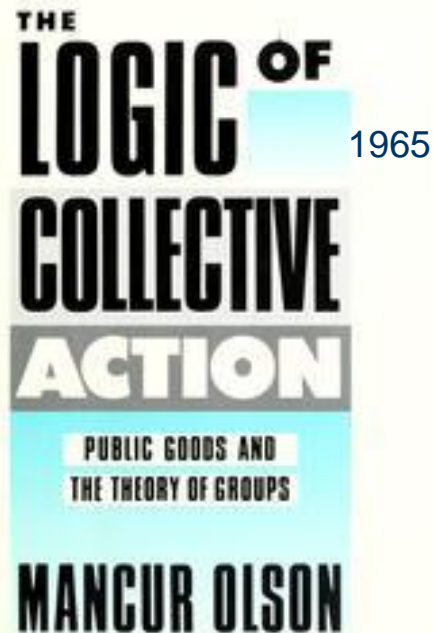
- Τα δύο ελλείμματα (δημοσιονομικό και εμπορικού ισοζυγίου)

είναι συμπτώματα του

- Θεσμικού Ελλείμματος
- Κλειστής Οικονομίας

Mancur Olson (1932-1998)

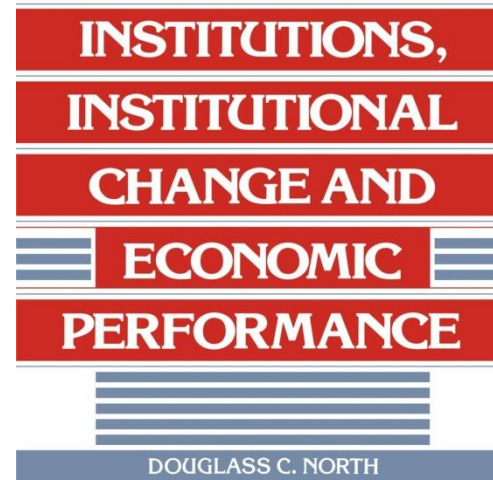
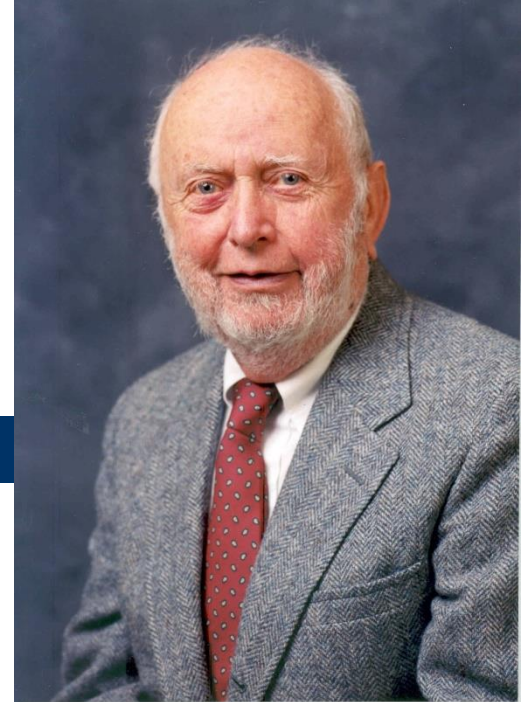
- Αγορά
- Θεσμοί
- Ελίτ

Douglass North

- Nobel (1993)
- Πώς οι θεσμοί επηρεάζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά;
- Διαχρονικά
  - Ανάπτυξη
  - στασιμότητα
- Θεσμοί: περιορισμοί κατασκευασμένοι από τους ανθρώπους με σκοπό να δημιουργήσουν δομές που να ενσωματώνουν τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις
- Οι θεσμοί λειτουργούν ως σύστημα κινήτρων
  - Επηρεάζουν το κόστος συναλλαγών και το κόστος παραγωγής

Η ευημερία εξαρτάται από τους θεσμούς. Αυτοί διαμορφώνουν κίνητρα και ευκαιρίες:

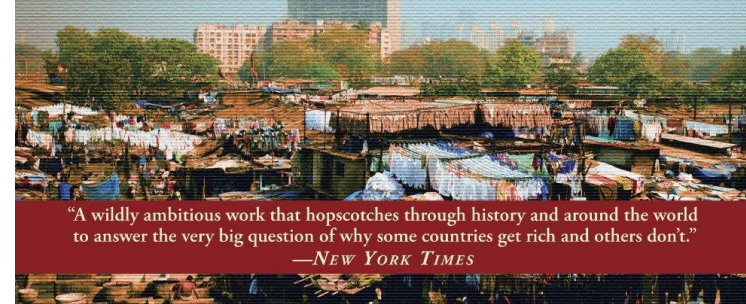
- Οι «κλειστοί» (extractive) θεσμοί:
  - ατροφικό κράτος δικαίου
  - απουσίας τάξης (order)
  - ατελής προστασία περιουσιακών δικαιωμάτων
  - εμπόδια στην είσοδο
  - αναποτελεσματικές ρυθμίσεις που εμποδίζουν την αγορά και προστατεύουν ομάδες συμφερόντων (τις «αναδιανεμητικές συσπειρώσεις»)
- Οι «ανοικτοί» (inclusive) θεσμοί:
  - καλή προστασία περιουσιακών δικαιωμάτων
  - κράτος δικαίου και τάξης
  - ελεύθερες ανταγωνιστικές αγορές
  - καλής ποιότητας ρυθμίσεις
  - δημόσιες υπηρεσίες απαραίτητες για την ανάπτυξη ώριμης αγοράς
  - απουσία εμποδίων για τις νέες επιχειρήσεις
  - εφαρμογή των συμβάσεων
  - πρόσβαση στην εκπαίδευση και ευκαιρίες για τη μεγάλη πλειονότητα των πολιτών

A NEW YORK TIMES AND WALL STREET JOURNAL BESTSELLER

THE ORIGINS OF
POWER, PROSPERITY, AND POVERTY

WHY NATIONS FAIL

DARON ACEMOGLU JAMES A. ROBINSON

"A wildly ambitious work that hopscoches through history and around the world to answer the very big question of why some countries get rich and others don't."

—NEW YORK TIMES

Ποια κράτη ευημερούν;

- τα κράτη δικαίου με ώριμο θεσμικό πλαίσιο και ανοικτές, αποτελεσματικά ρυθμισμένες, αγορές

Θεσμικό Πλαίσιο για Οικονομική Ανάπτυξη

- προστασία της ιδιοκτησίας
- εφαρμογή των συμβάσεων
- αποτελεσματική λειτουργία της δικαιοσύνης
- αποτελεσματικές θεσμικές λύσεις στις αποτυχίες των αγορών
- τα κίνητρα για επενδύσεις
- υψηλή ποιότητα ρυθμιστικού περιβάλλοντος
- ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας
- καταπολέμηση της διαφθοράς

Η Θεσμική Παγίδα του Μεσαίου Εισοδήματος

- Μια παγίδα στην οποία πέφτει μια χώρα μετά από
  - ταχεία ανάπτυξη με «κλειστούς» θεσμούς
  - ανάπτυξη που βασίζεται σε ένα κορπορατιστικό μοντέλο
  - με ισχυρά κρατικοδίαιτα μονοπώλια και ολιγοπώλια
  - με εισαγωγή τεχνολογίας και ανύπαρκτη καινοτομία
  - έμφαση στην εσωτερική αγορά και ελάχιστες εξαγωγές
  - υψηλούς δείκτες ανισότητας
  - μεγάλη ανάγκη (και ζήτηση) για αναδιανομή
  - που ικανοποιεί ένα σύστημα πελατειακό
  - που κυρίως προστατεύει ορισμένες ισχυρές ομάδες πίεσης και όποια/ον εργάζεται με οποιονδήποτε τρόπο για το κράτος
- Μέχρι ένα σημείο η ανάπτυξη και η αναδιανομή που πετυχαίνει το πελατειακό σύστημα κρατά ικανοποιημένη την κοινωνία.

Η Θεσμική Παγίδα του Μεσαίου Εισοδήματος

- Φτάνει όμως στα όριά του. Σε μια ισορροπία τρόμου και ταυτόχρονα αποχαύνωσης (*limbo state*).
- Αν παραμείνει ακίνητο θα καταρρεύσει.
- Αλλά δεν μπορεί να εξελιχθεί γιατί οι ισχυρές ομάδες πίεσης (όσες/οι ωφελούνται από τους κλειστούς θεσμούς)
  - δεν επιτρέπουν τις μεταρρυθμίσεις
  - εμποδίζουν την είσοδο σε νέες επιχειρήσεις
  - δημιουργούν αντικίνητρα για την καινοτομία
  - συνεχίζουν να πιέζουν για να διαιωνιστεί το σύστημα προσόδων, αναδιανομή και κρατικής παρέμβασης προς όφελός τους

Αγορά

- Η Ελλάδα δεν διαθέτει ελεύθερη ανταγωνιστική αγορά

Mostly Unfree...

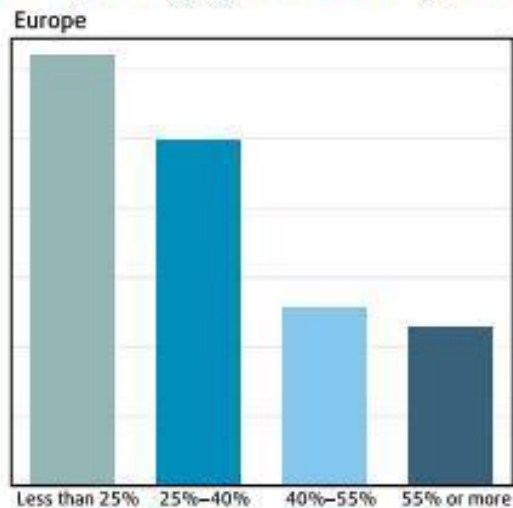

- Index of Economic Freedom-2014: **119/178**
  - Government Spending: **172/178**
- Economic Freedom of the World-2014: **84/152**
  - Regulation: **144/152**
- Doing Business (World Bank): **61/189**
  - Βελτίωση: Starting a Business + Protecting Investors
- Global Competitiveness Report-2013/4: **91/148**
  - Macroeconomic environment: **140/148**
  - Goods market efficiency: **107/148**

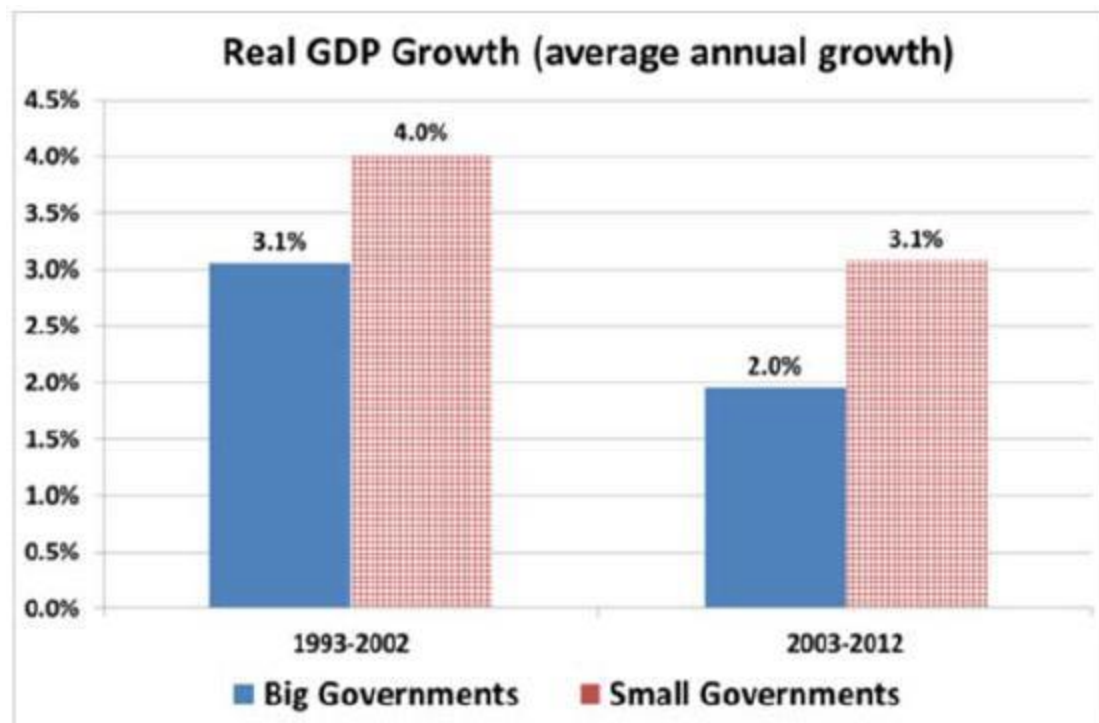

Croatia	75	4.13	75	81
Romania	76	4.13	76	78
Morocco	77	4.11	77	70
Slovak Republic	78	4.10	78	71
Armenia	79	4.10	79	82
Seychelles	80	4.10	80	76
Lao PDR	81	4.08	n/a	n/a
Iran, Islamic Rep.	82	4.07	81	66
Tunisia	83	4.06	n/a	n/a
Ukraine	84	4.05	82	73
Uruguay	85	4.05	83	74
Guatemala	86	4.04	84	83
Bosnia and Herzegovina	87	4.02	85	88
Cambodia	88	4.01	86	85
Moldova	89	3.94	87	87
Namibia	90	3.93	88	92
Greece	91	3.93	89	96
Trinidad and Tobago	92	3.91	90	84
Zambia	93	3.86	91	102
Jamaica	94	3.86	92	97
Albania	95	3.85	93	89
Kenya	96	3.85	94	106
El Salvador	97	3.84	95	101
Bolivia	98	3.84	96	104
Nicaragua	99	3.84	97	108
Algeria	100	3.79	98	110
Serbia	101	3.77	99	95
Guyana	102	3.77	100	109

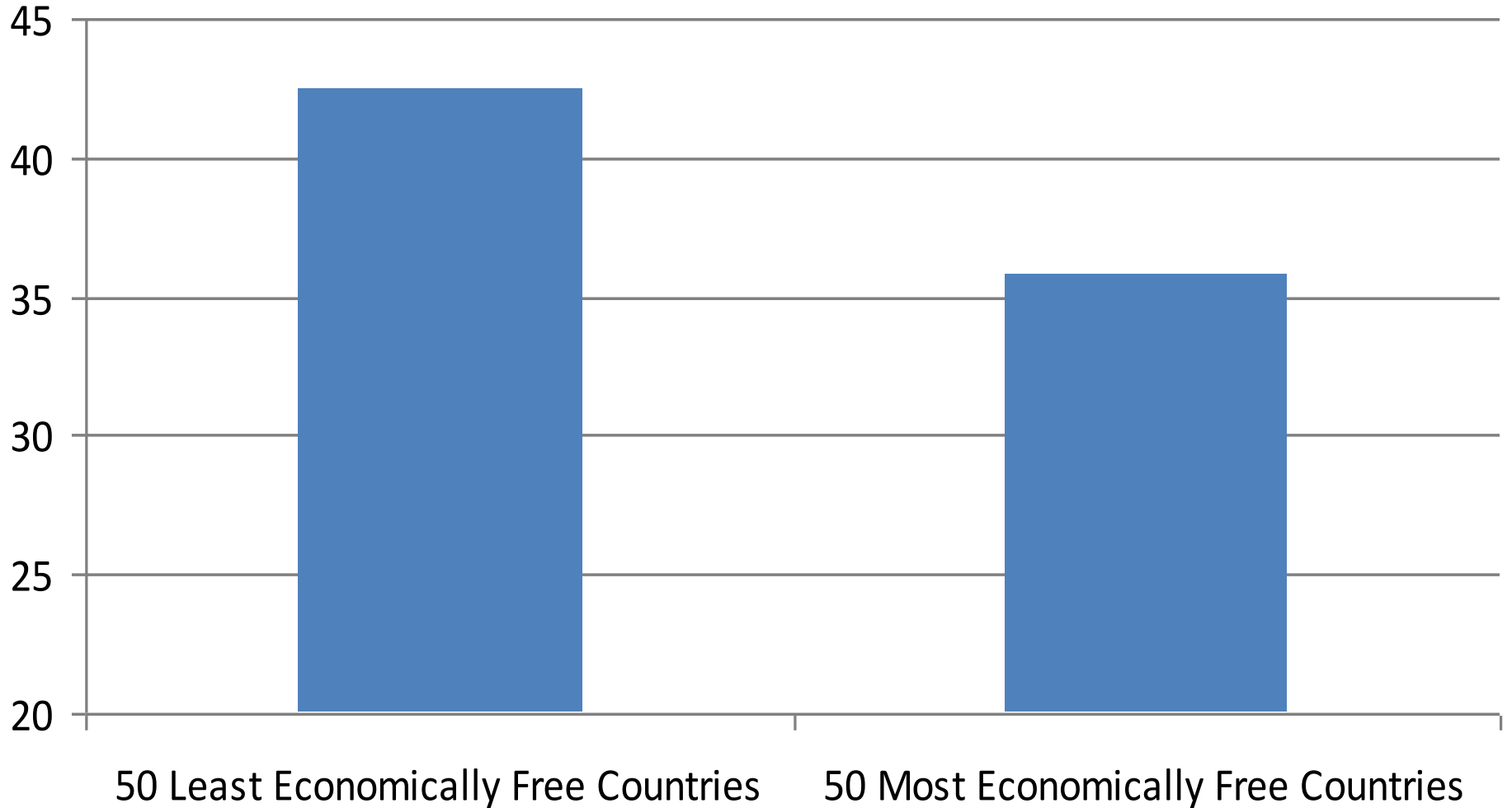
Figure 7.9: Growth is slower as government gets bigger
(median growth by average government size, percent, 1995-2010)

Source: Eurostat; International Monetary Fund;
Organisation for Economic Co-operation and Development; World Bank.

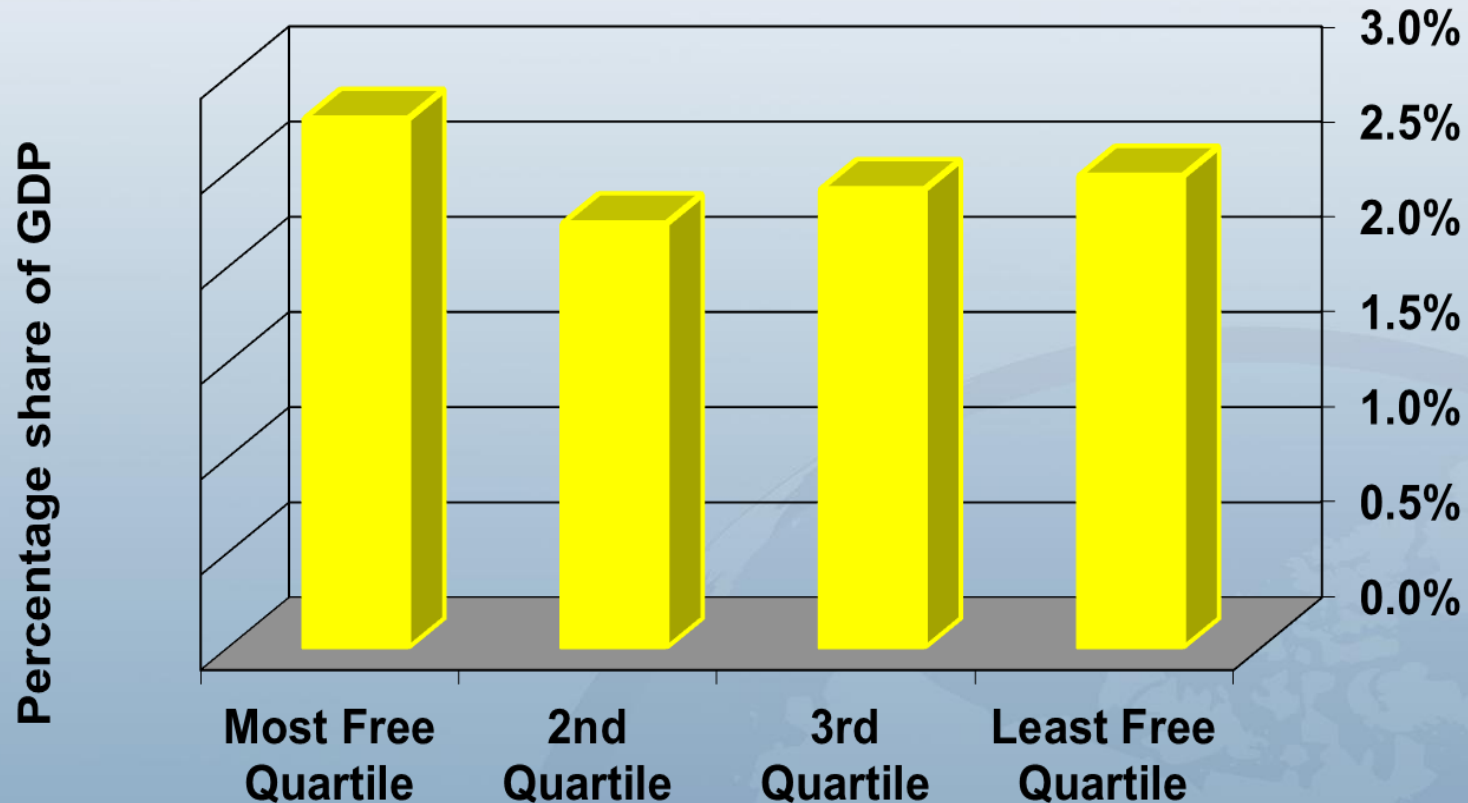

Gini Income Inequality Index (1990-2009)

Data source: International Human Development Indicators, UN Development Programme; CIA World Factbook, Central Intelligence Agency; Economic Freedom of the World, Fraser Institute.

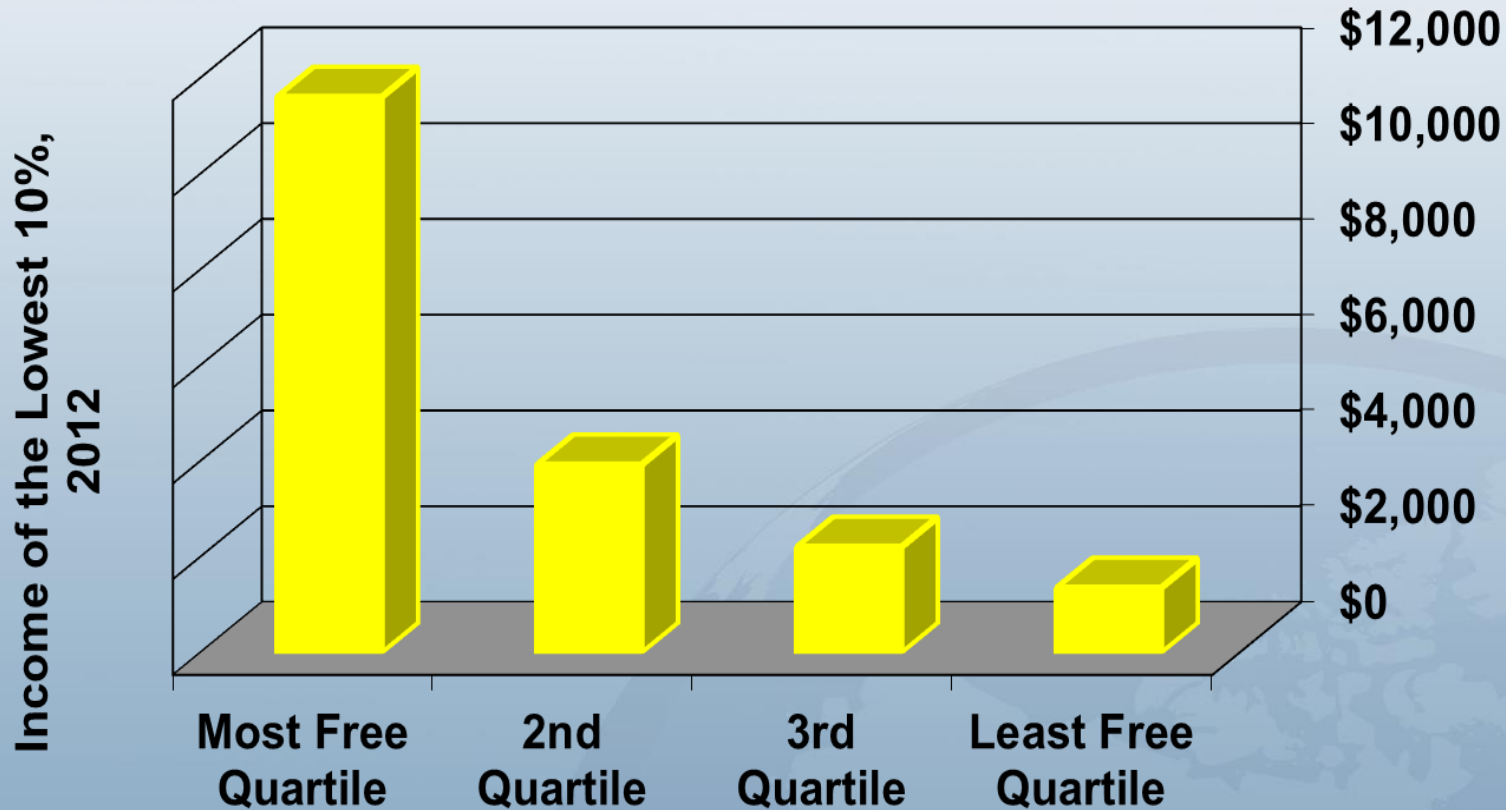
Income Share of the Poorest 10% and Economic Freedom

Most Free ..... Least Free

Sources: The Fraser Institute; The World Bank, World Development Indicators, 2013.

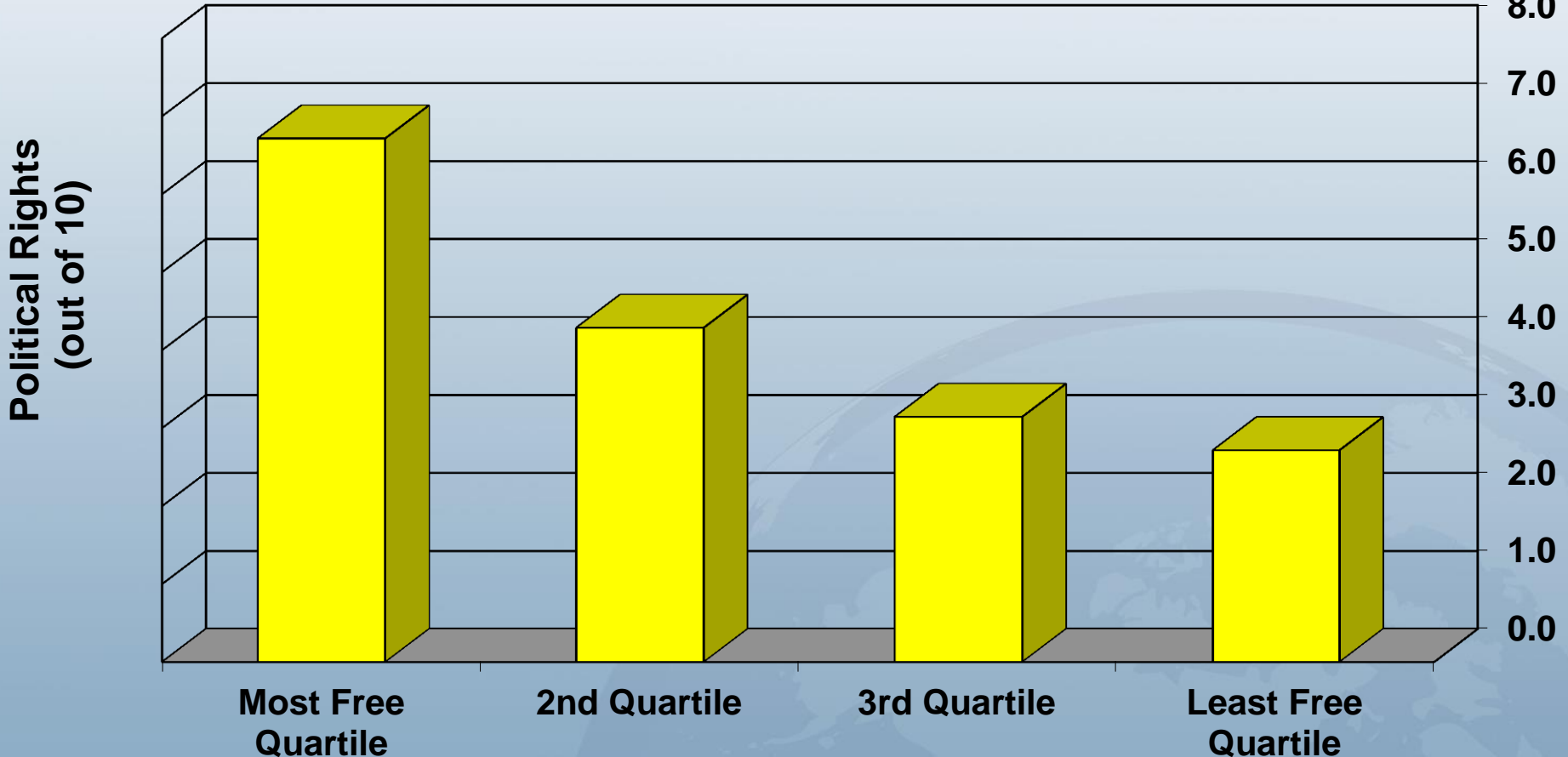
Income of the Poorest 10% and Economic Freedom

Most Free ..... Least Free

Sources: The Fraser Institute; The World Bank, World Development Indicators, 2013.

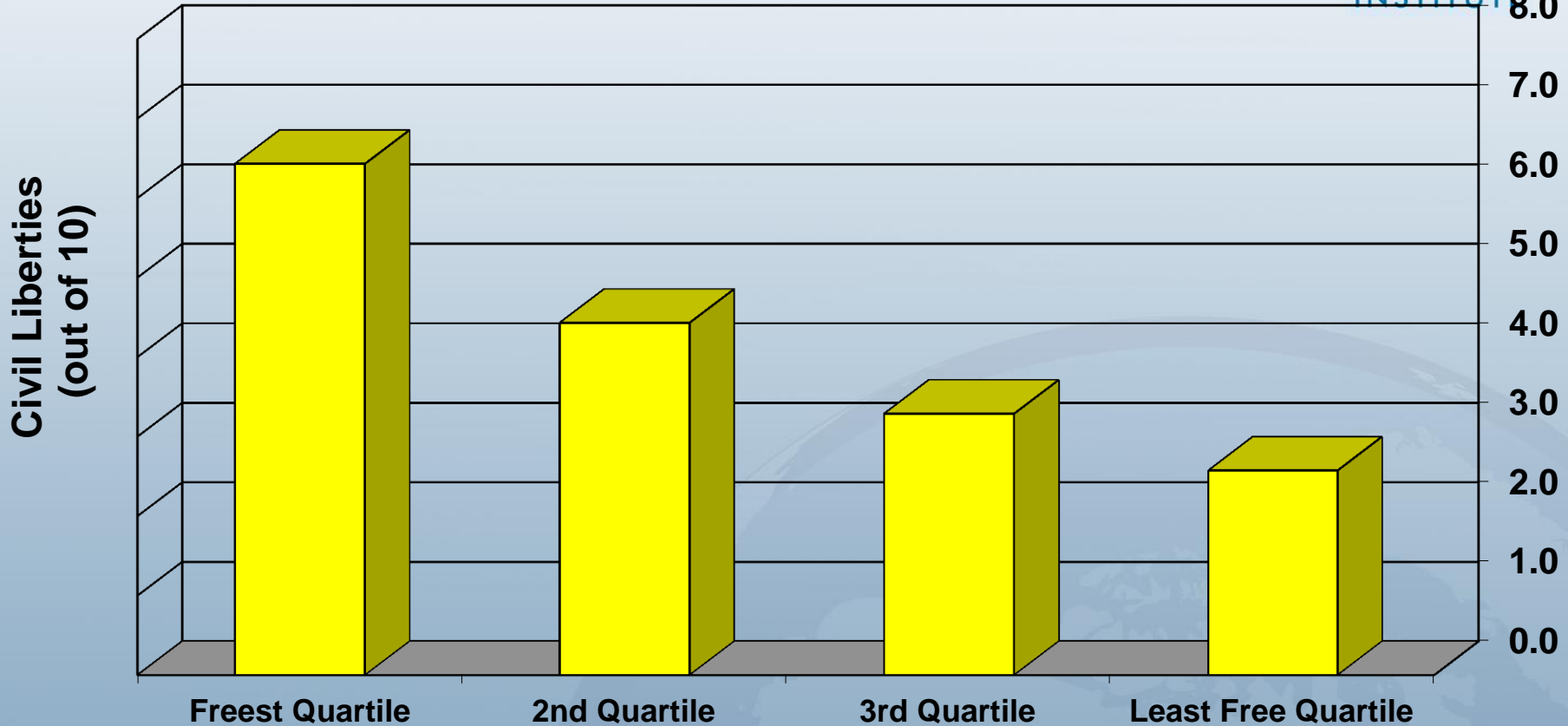
Economic Freedom and Political Rights

Most Free ..... Least Free

Sources: The Fraser Institute; Freedom House, Freedom in the World Country Ratings, 2012, available at <http://www.freedomhouse.org/>.

Economic Freedom and Civil Rights

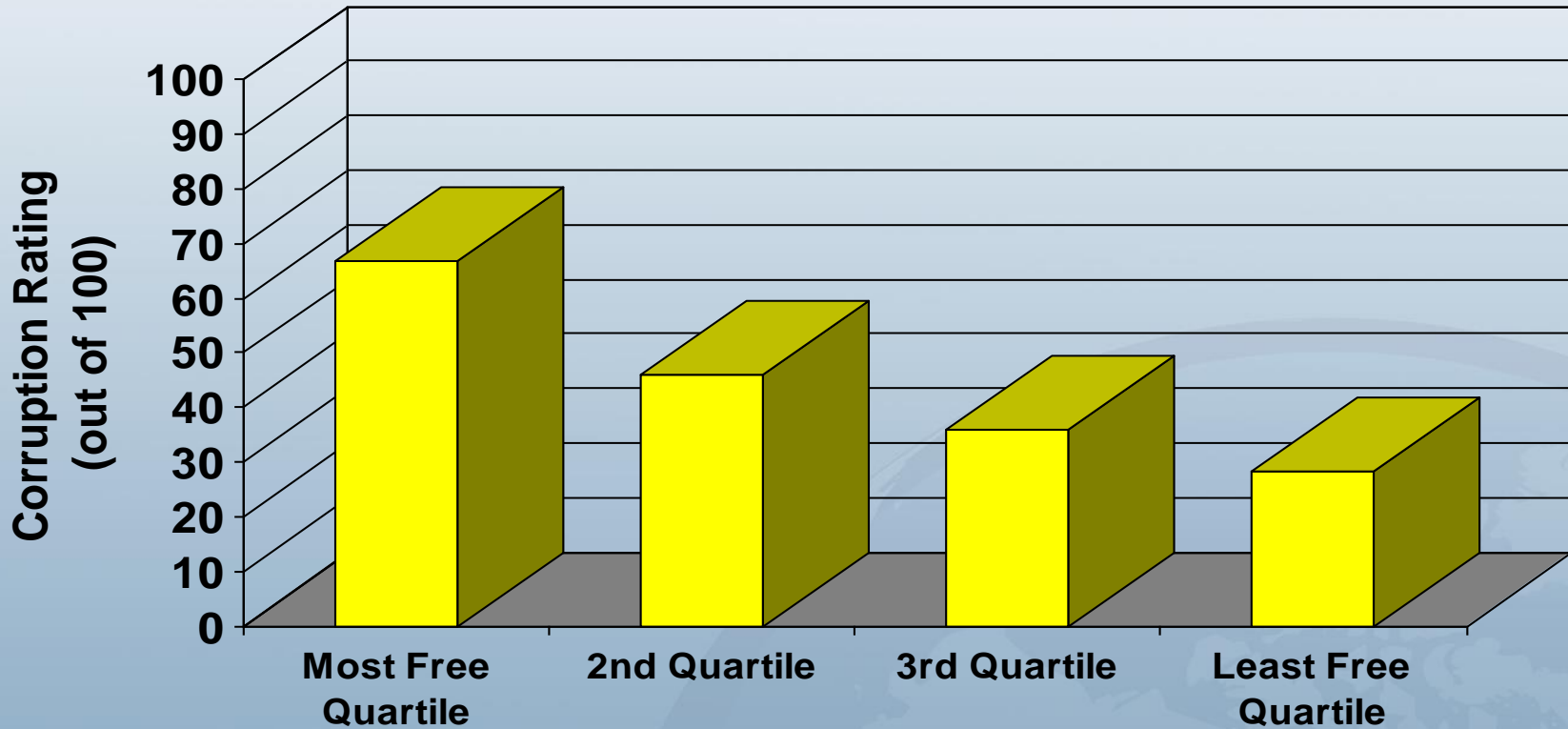
Most Free ..... Least Free

Sources: The Fraser Institute; Freedom House, Freedom in the World Country Ratings, 2012, available at <http://www.freedomhouse.org/>.

Economic Freedom and Corruption

High scores indicate low corruption

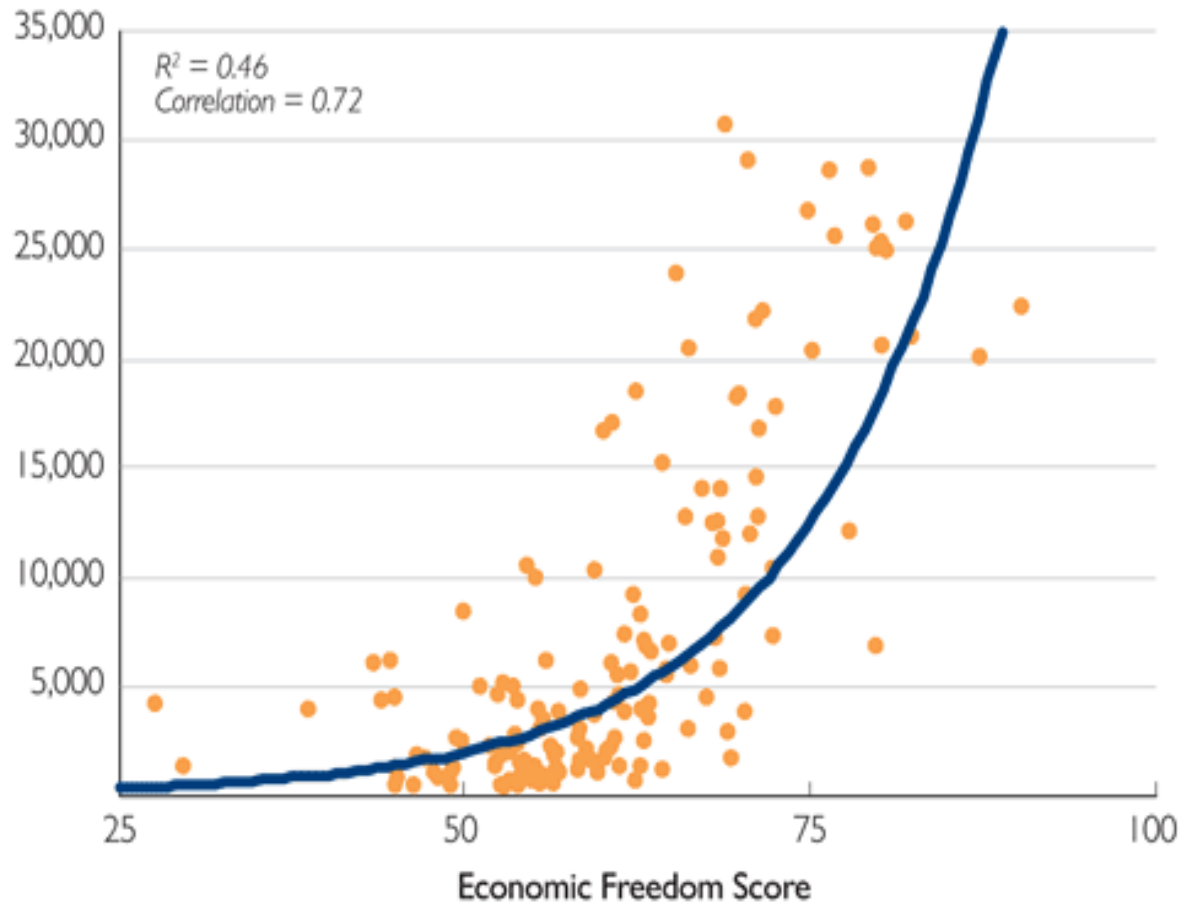

Most Free ..... Least Free

Sources: The Fraser Institute; Transparency International, Corruption Perceptions Index, 2014 available at <http://www.transparency.org>.

Economic Freedom Fosters Women's Income

Estimated Earned Income, Female (PPP, US\$)

Sources: Kim R. Holmes, Edwin J. Feulner, and Mary Anastasia O'Grady, *2008 Index of Economic Freedom* (Washington, D.C.: The Heritage Foundation and Dow Jones & Company, Inc., 2008), at www.heritage.org; *Human Development Report 2007/2008*, United Nations Development Program, available at <http://hdr.undp.org/en>.

Αγορές και Πολιτική

- Ποιος είναι ο εχθρός της Αγοράς;
  - Μεγάλες επιχειρήσεις (regulatory capture, ολιγοπώλια)
  - Ισχυρές επαγγελματικές ομάδες (κλειστά επαγγέλματα)
  - Ισχυρά συνδικάτα (αναποτελεσματικός, άχρηστος δημόσιος τομέας)

Αγορές και Πολιτική

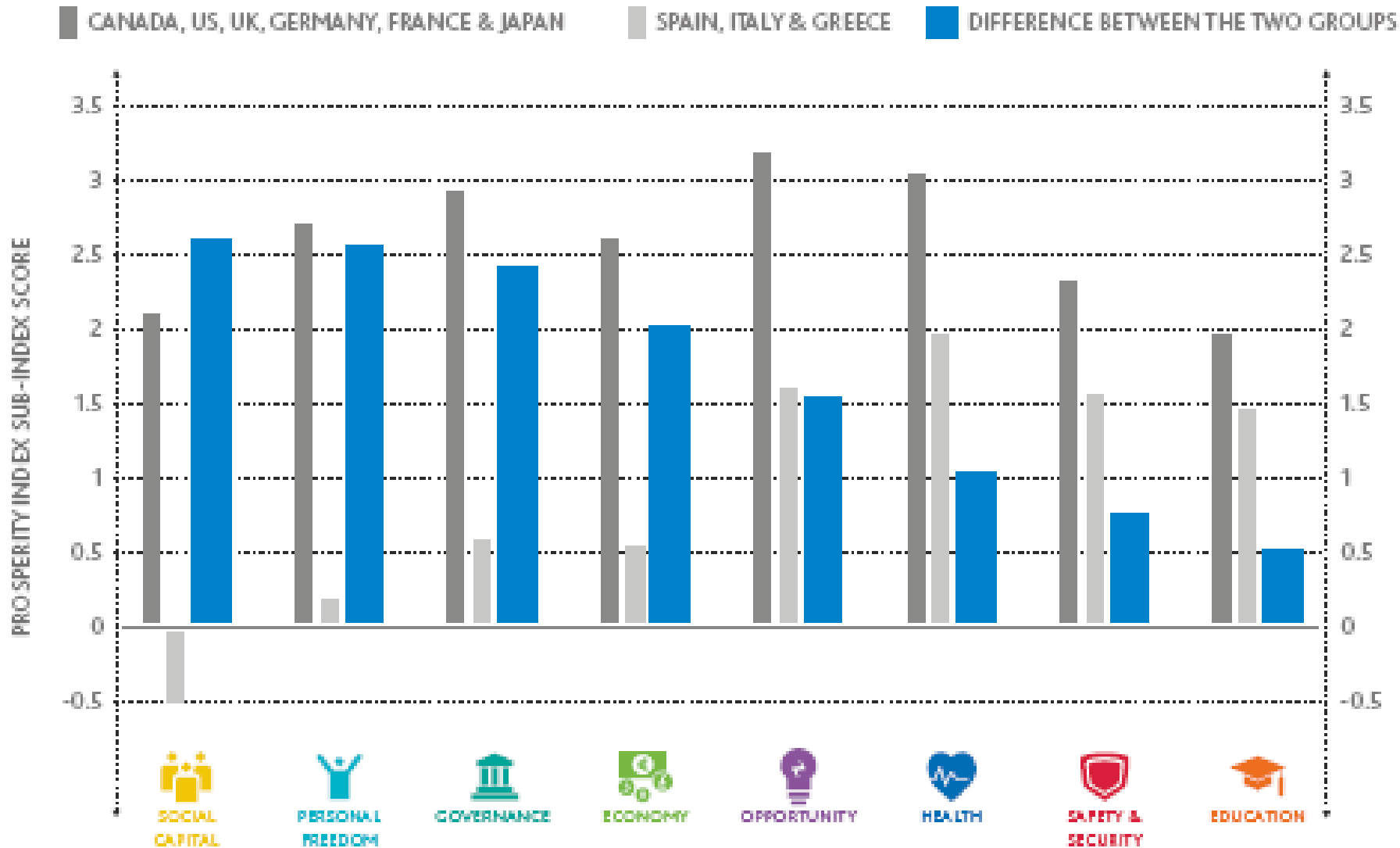
- Κράτος Πρόνοιας
  - από δίκτυ ασφαλείας = λάφυρο
  - αντί ισότητας ευκαιριών = αναδιανομή υπέρ ισχυρών
- Κρατική Παρέμβαση στην οικονομία
  - market failure # government failure
  - δημόσια αγαθά # προσοδοθηρία
  - θεσμικό πλαίσιο # κλεπτοκρατία (crony Capitalism)

Η Ελλάδα;

- Θεσμική ανεπάρκεια
- Θεσμική υστέρηση
- Θεσμική αρτηριοσκλήρωση
- Θεσμικό έλλειμμα

FIGURE 2: THE 2014 PROSPERITY INDEX SUB-INDEX SCORES FOR THE G7 AND SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

Διαφορά νοοτροπίας στην Ευρώπη

Ευρώπη	Απλήρωτες κλήσεις τροχαίας* (%)	Ελλειψη διαφθοράς (%)	Μαύρη οικονομία (%)	Μέρες για την εκπλήρωση συμβολαίων	Παραλαβή γράμματος με λανθασμένο παραλήπτη (ημέρες)	Pisa (επίδοση μαθητών)	Ποσοστό πληθυσμού με πτυχίο (%)	Ετη πραγματικής εκπαίδευσης
Βόρεια	0,0	83,4	12,4	437,2	87,4	501,4	15,2	10,5
Κεντρική	2,4	79,0	10,7	421,0	112,1	501,0	13,5	10,6
Νότια	7,7	53,8	21,4	797,0	127,6	479,5	12,5	9,9

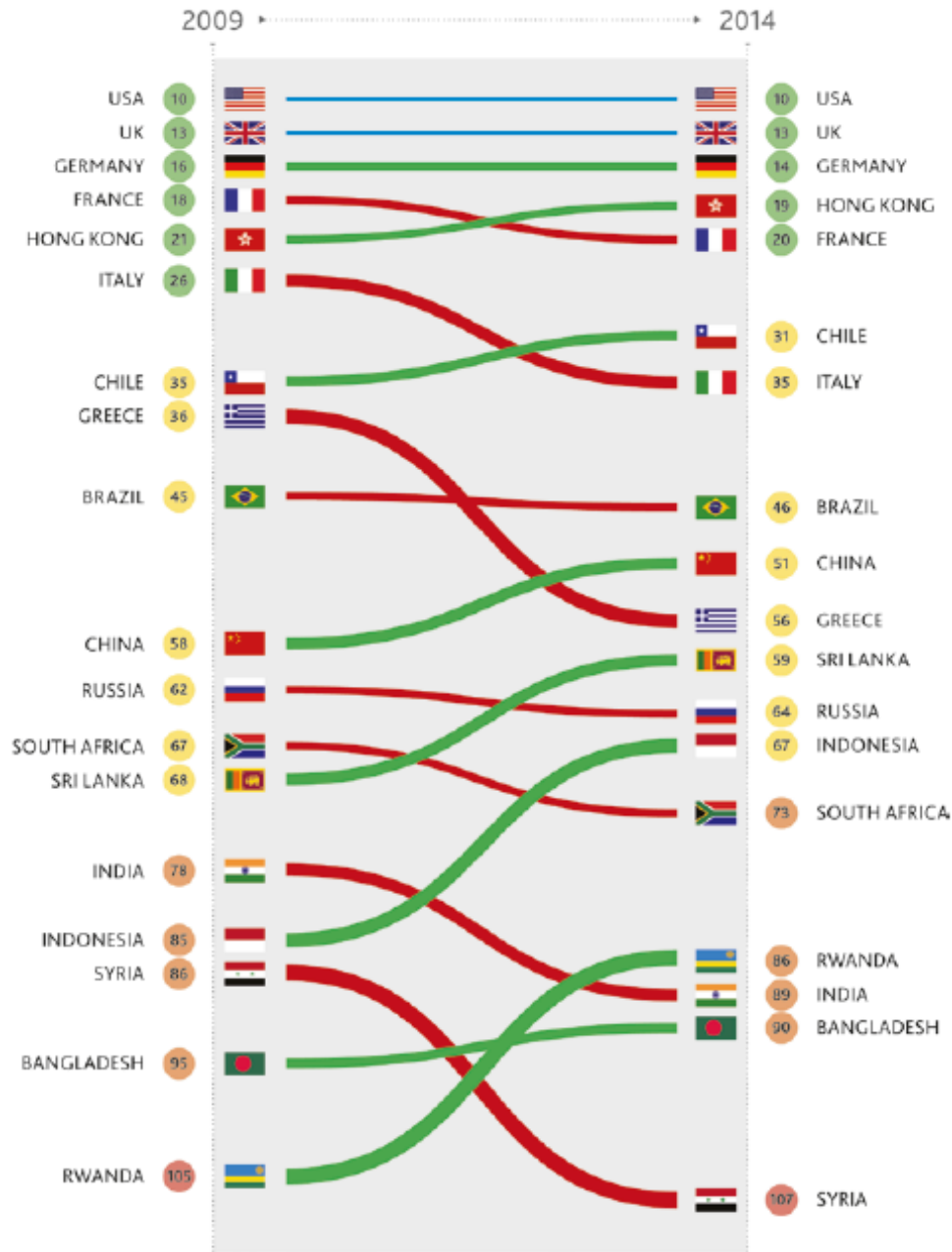
*Διπλωματικών αυτοκινήτων στην έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη

Πηγή: Luigi Zingales/University of Chicago

PROSPERITY INDEX RANKINGS 2009–2014

This is based on the 110 countries originally included in the Prosperity Index. It excludes the 32 countries added in 2012.

Το πελατειακό σύστημα

Κυβέρνηση

Αντιπολίτευση

© 2012 Tribune Media Services, Inc. All rights reserved.

9/28

"And here's the best news: I have new and improved promises."

© 2012 Tribune Media Services, Inc. All rights reserved.

9/3

"I could stand here and tell you the truth, but that won't generate any votes."

Θεσμοί

- Οι θεσμοί είναι σύνολα κανόνων που σκοπό έχουν να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά των ατόμων μέσα σε μία μικρή κοινότητα αλλά και σε μια μεγάλη κοινωνία.
- Μπορεί να συνδέονται ή όχι με την κοινωνική ηθική, τη θρησκεία, ή κάποια ιδεολογία αλλά ο βασικός σκοπός τους είναι ένας: η επίτευξη της ομαλής συμβίωσης και της κοινωνικής ευημερίας.
- Ένα θεσμικό πλαίσιο που δεν εξασφαλίζει ένα από τα δύο είναι βέβαιο ότι θα αποτύχει.

Θεσμοί

- Τυπικοί
  - Σύνταγμα
  - Νόμοι
  - Κανονιστικά διατάγματα
- Άτυποι
  - Κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς (*social norms*)

Θεσμοί

- **ΤΥΠΙΚΟΙ**

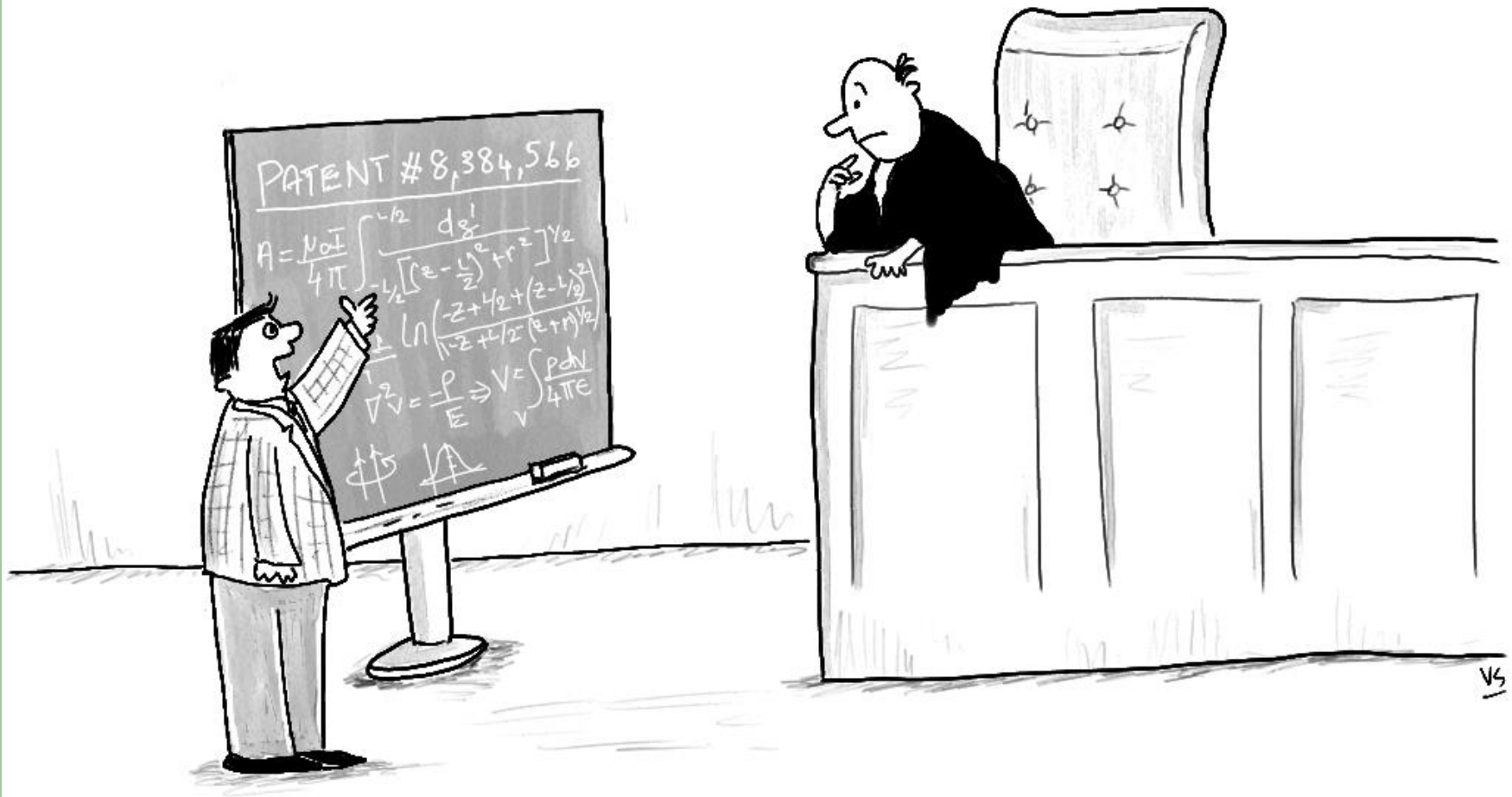
- Πολυνομία – δυσκολία εφαρμογής
- Νομικός Φορμαλισμός
- Αχρησία Νόμων (*law in books / law in action*)
- Θεσμικό πλαίσιο για οικονομική ανάπτυξη
  - Ελλιπής προστασία του ανταγωνισμού
  - Καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης
  - Χαμηλής ποιότητας ρυθμιστικό περιβάλλον
  - Αύξηση του κόστους συναλλαγών

- **ΆΤΥΠΟΙ**

Αποτελεσματικότητα Δικαιοσύνης

"So you see your honor, it's obvious."

Απαγορεύεται το κάπνισμα

Αποδείξεις

Αξιολόγηση Θεσμών

The Global Competitiveness Index in detail

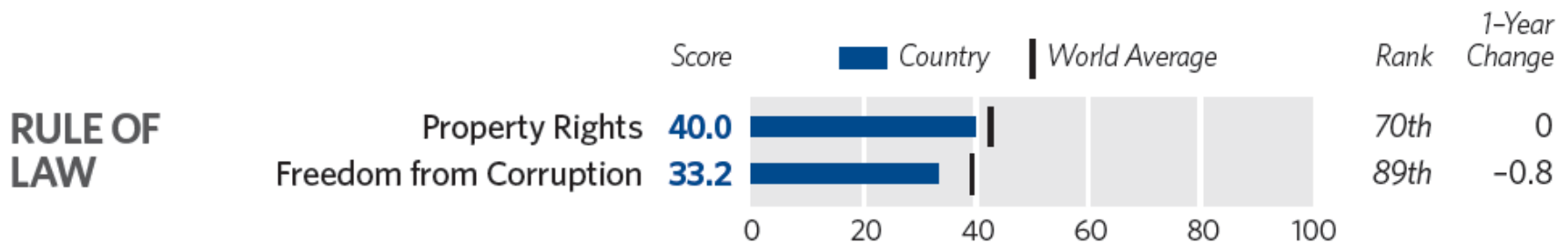
Global Competitiveness Report

– **Θεσμοί: 96/142
(score: 3,5/7)**

INDICATOR	VALUE	RANK/142
1st pillar: Institutions		
1.01 Property rights.....	4.5.....	56
1.02 Intellectual property protection	3.8.....	52
1.03 Diversion of public funds	2.7.....	102
1.04 Public trust of politicians	1.9.....	123
1.05 Irregular payments and bribes	3.5.....	98
1.06 Judicial independence.....	3.3.....	85
1.07 Favoritism in decisions of government officials	2.6.....	98
1.08 Wastefulness of government spending.....	2.1.....	131
1.09 Burden of government regulation	2.3.....	133
1.10 Efficiency of legal framework in settling disputes	2.8.....	121
1.11 Efficiency of legal framework in challenging regs.	2.8.....	121
1.12 Transparency of government policymaking.....	3.8.....	109
1.13 Business costs of terrorism.....	5.4.....	81
1.14 Business costs of crime and violence	4.8.....	72
1.15 Organized crime	5.5.....	59
1.16 Reliability of police services.....	4.0.....	81
1.17 Ethical behavior of firms	3.1.....	125
1.18 Strength of auditing and reporting standards	4.5.....	76
1.19 Efficacy of corporate boards	3.7.....	134
1.20 Protection of minority shareholders' interests.....	4.7.....	44
1.21 Strength of investor protection, 0–10 (best)*	3.3.....	125

Αξιολόγηση Θεσμών

Index of Economic Freedom

Corruption remains a problem in Greece. In April 2012, a former minister of defense was charged with taking millions of euros in bribes from European armaments manufacturers. An October 2012 press report detailed extensive tax evasion by wealthy Greek citizens. The judiciary is independent, and the constitution provides for public trials. Protection of property rights is not strongly enforced.

Long-term score change (since 1995)

RULE OF LAW

Property Rights	-30.0
Freedom from Corruption	-16.8

Αξιολόγηση Θεσμών

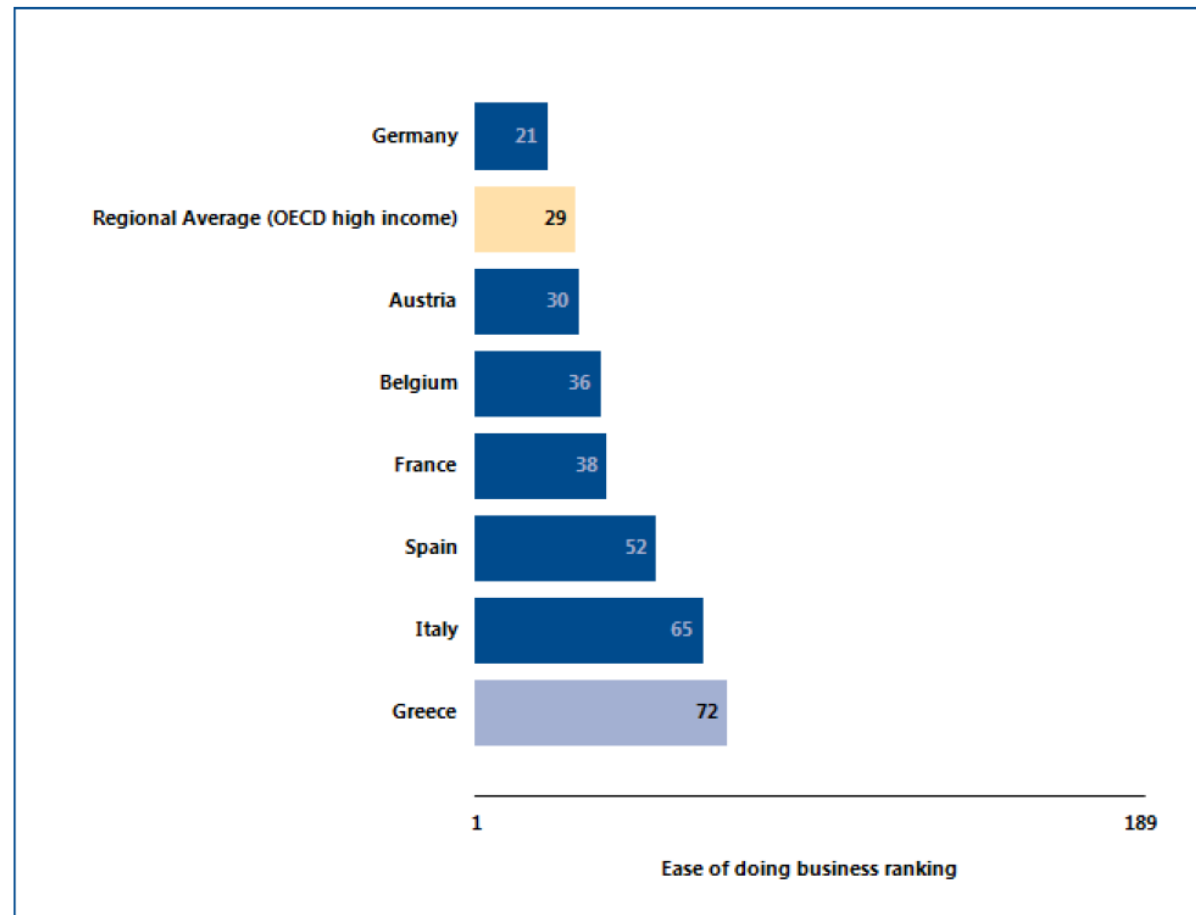
- *Economic Freedom of the World*
  - Legal System and Property Rights: 83/152

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2011
Area 2. Legal System and Property Rights	5.57	5.61	6.76	6.69	5.70	6.74	5.51	5.34
A. Judicial independence				5.45	6.35	5.63	3.89	3.43
B. Impartial courts				5.70	5.68	5.45	2.98	2.60
C. Protection of property rights				5.44	4.83	7.24	5.77	5.29
D. Military interference in rule of law and politics				6.86	6.67	7.64	8.33	8.33
E. Integrity of the legal system				10.00	5.00	7.50	7.50	7.50
F. Legal enforcement of contracts						4.13	4.13	4.13
G. Regulatory restrictions on sale of real property						8.27	5.72	5.78
H. Reliability of police						6.69	5.03	4.87
I. Business costs of crime						8.12	6.26	6.12

Αξιολόγηση Θεσμών

- *Doing Business*

Figure 1.2 How Greece and comparator economies rank on the ease of doing business

Source: *Doing Business* database.

Figure 2.2 How Greece and comparator economies rank on the ease of starting a business

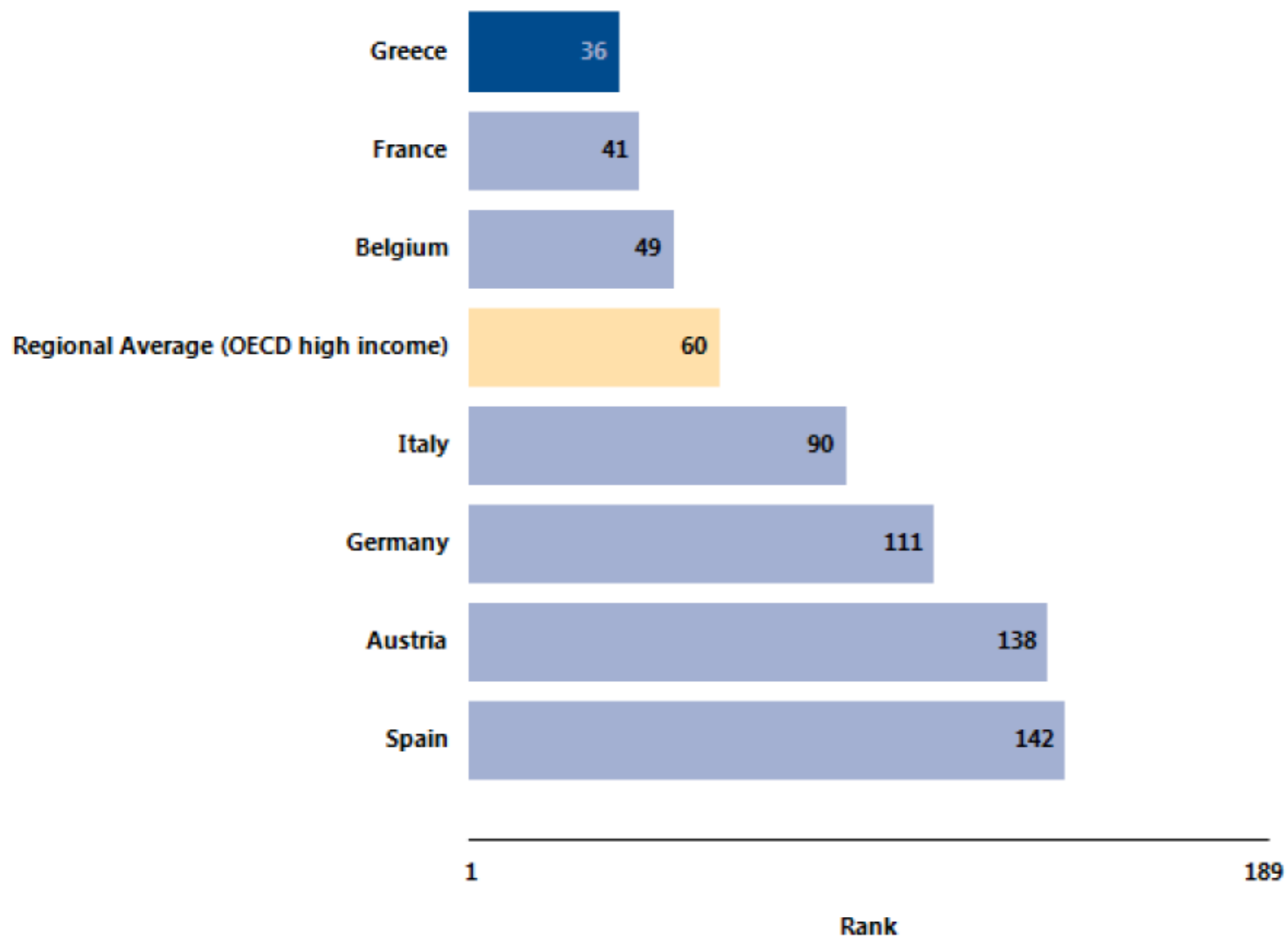
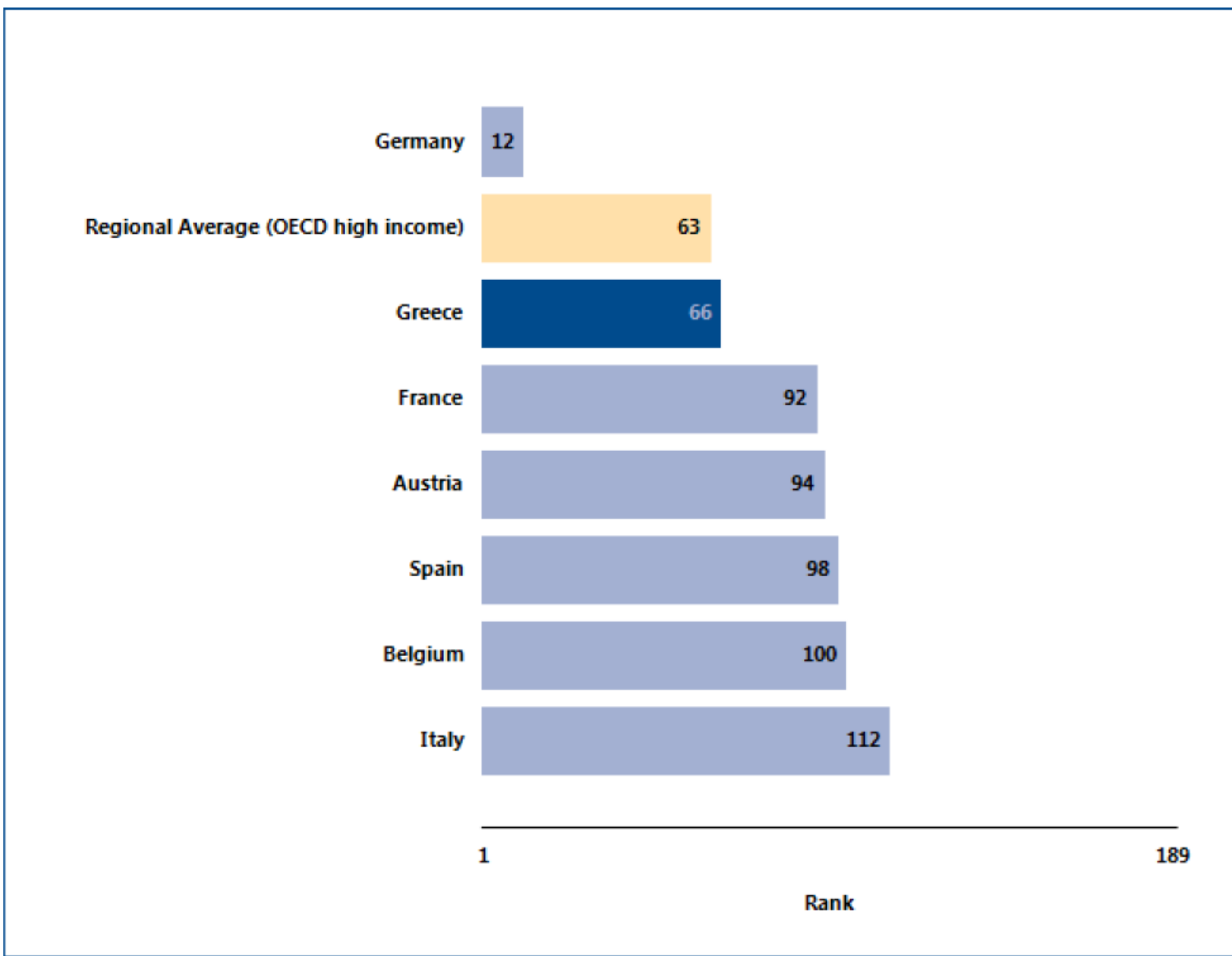

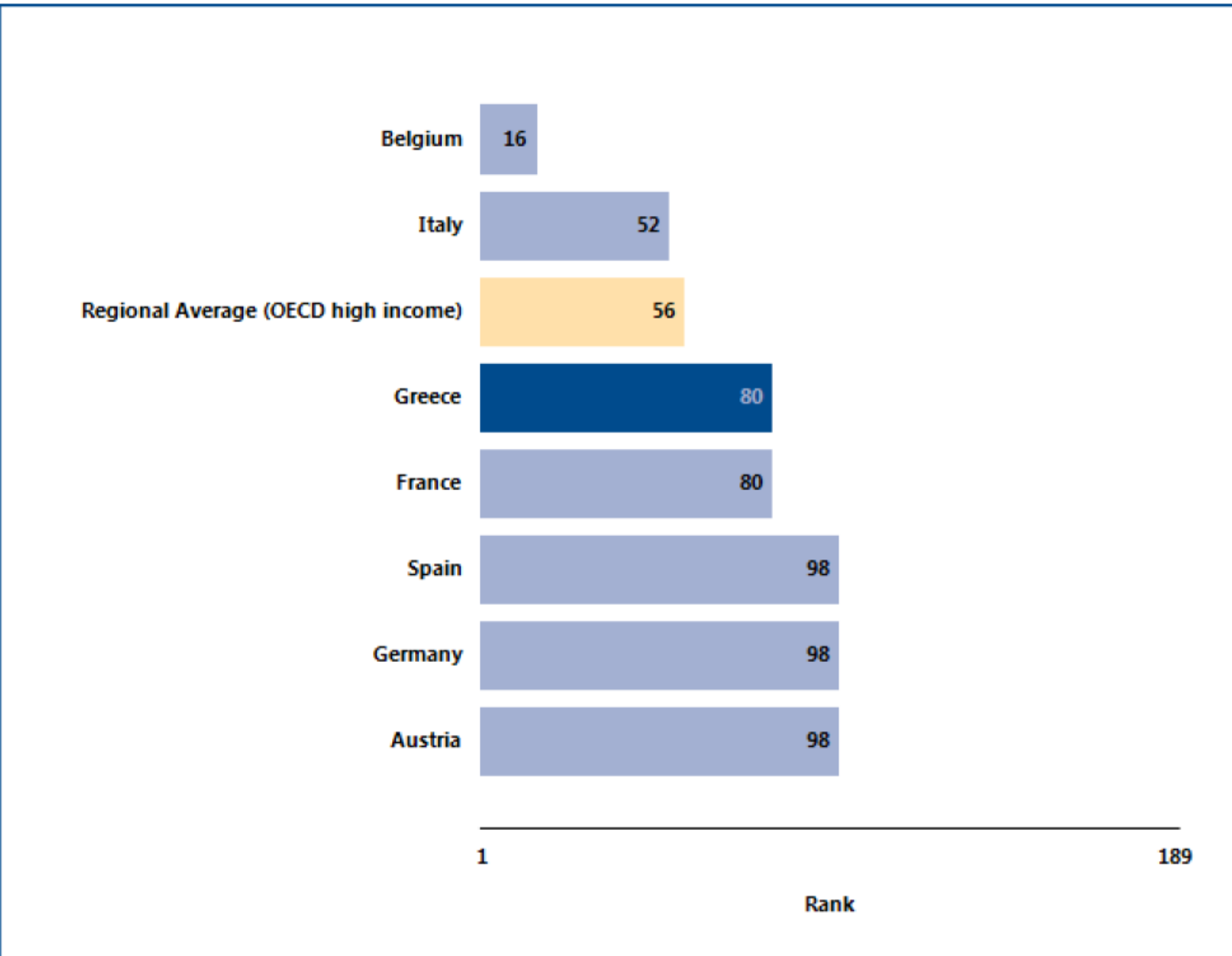

Figure 3.2 How Greece and comparator economies rank on the ease of dealing with construction permits

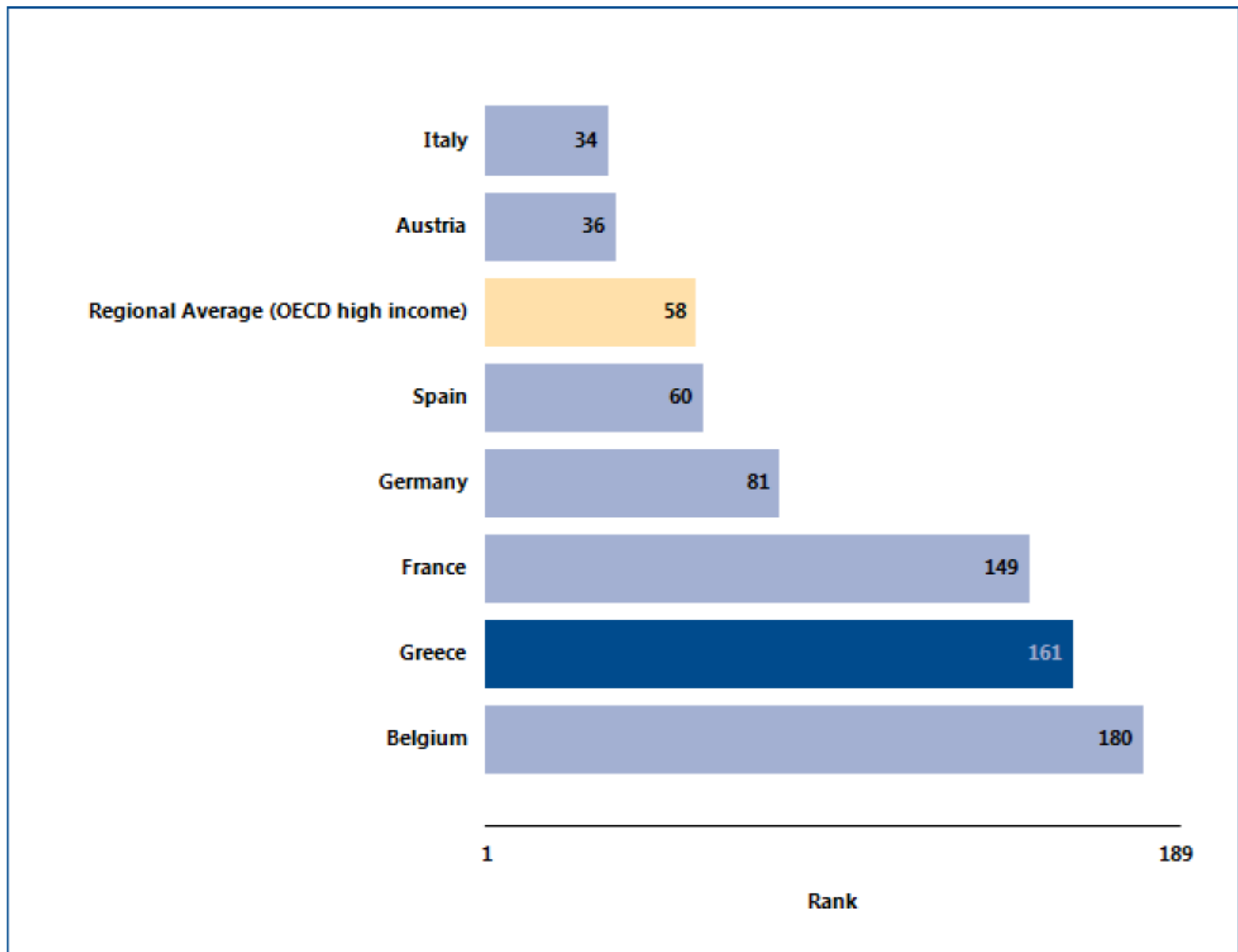
Source: Doing Business database.

Figure 7.1 How Greece and comparator economies rank on the strength of investor protection index

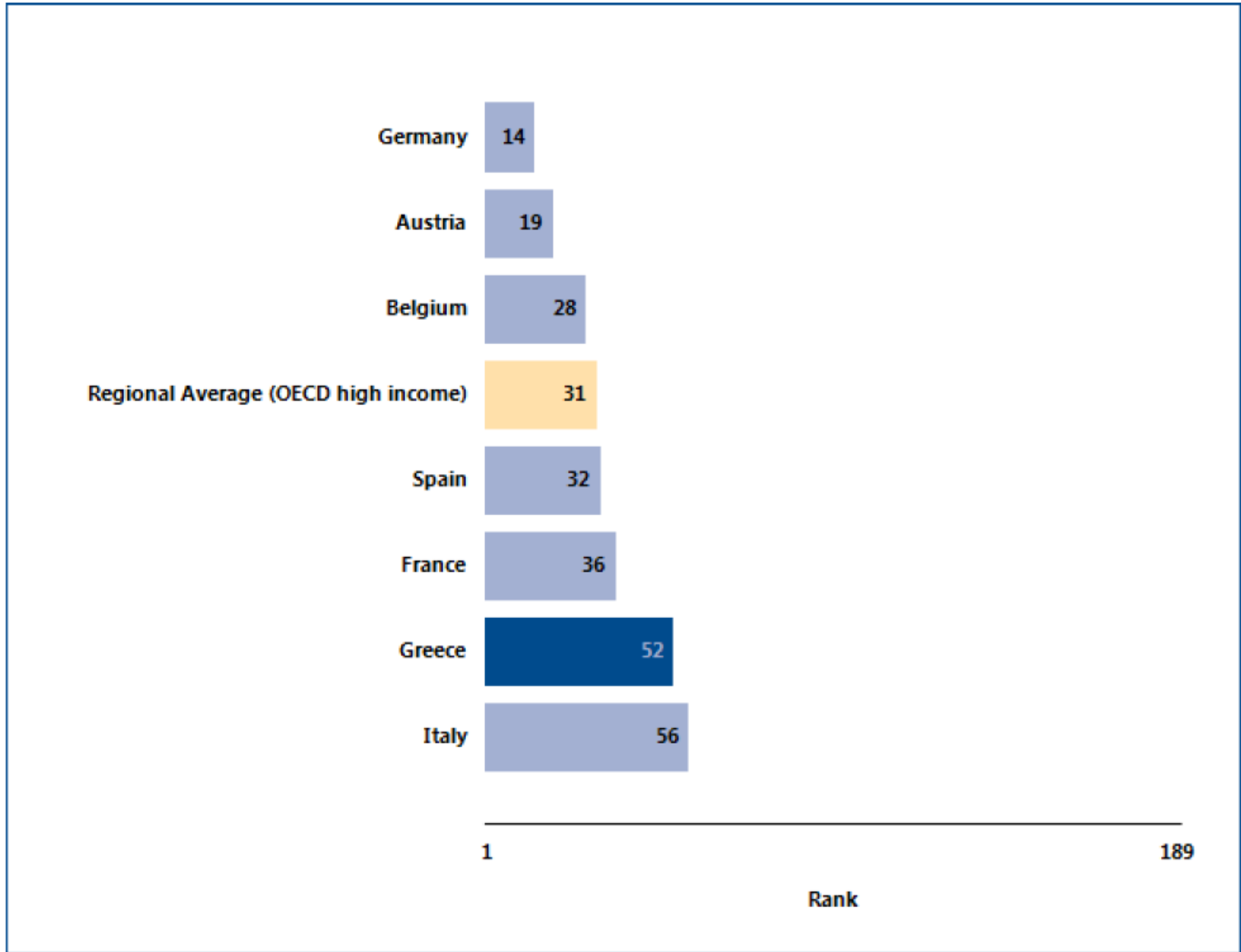
Source: Doing Business database.

Figure 5.2 How Greece and comparator economies rank on the ease of registering property

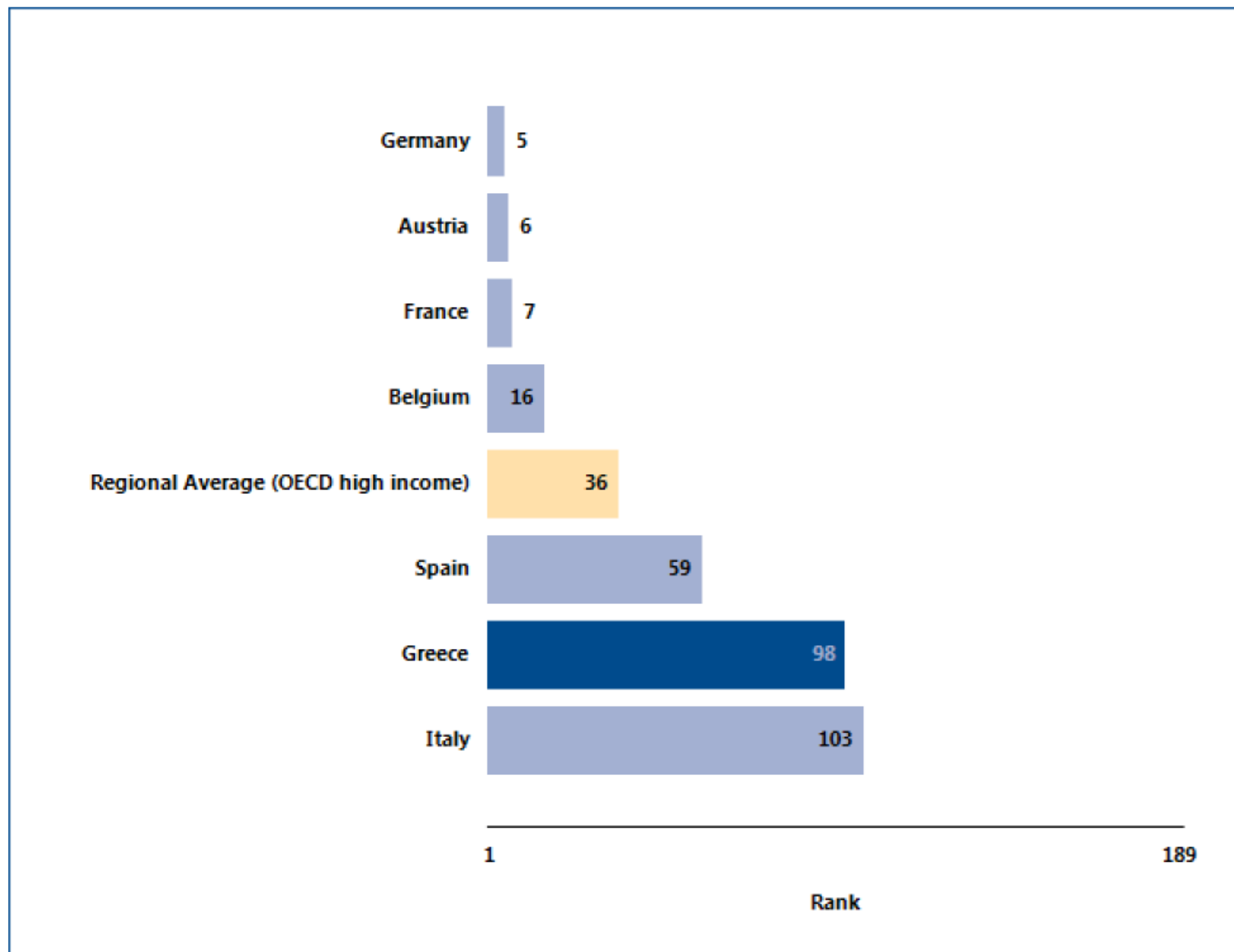
Source: Doing Business database.

Figure 9.1 How Greece and comparator economies rank on the ease of trading across borders

Source: Doing Business database.

Figure 10.1 How Greece and comparator economies rank on the ease of enforcing contracts

Source: Doing Business database.

Figure 10.2 Has enforcing contracts become easier over time?

Time (days)

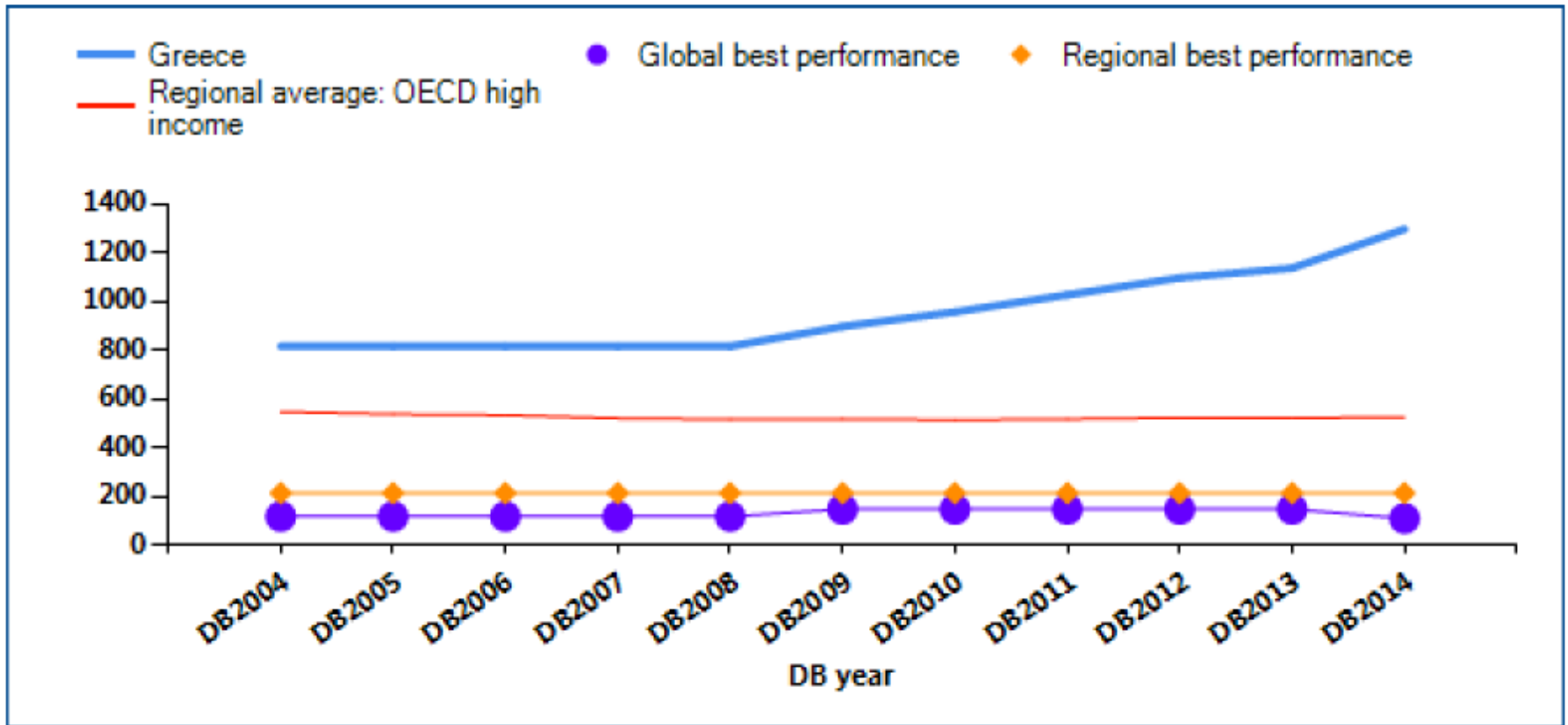

Table 10.1 How has Greece made enforcing contracts easier—or not?
By *Doing Business* report year

DB year	Reform
DB2009	No reform as measured by Doing Business.
DB2010	No reform as measured by Doing Business.
DB2011	No reform as measured by Doing Business.
DB2012	No reform as measured by Doing Business.
DB2013	No reform as measured by Doing Business.
DB2014	No reform as measured by Doing Business.

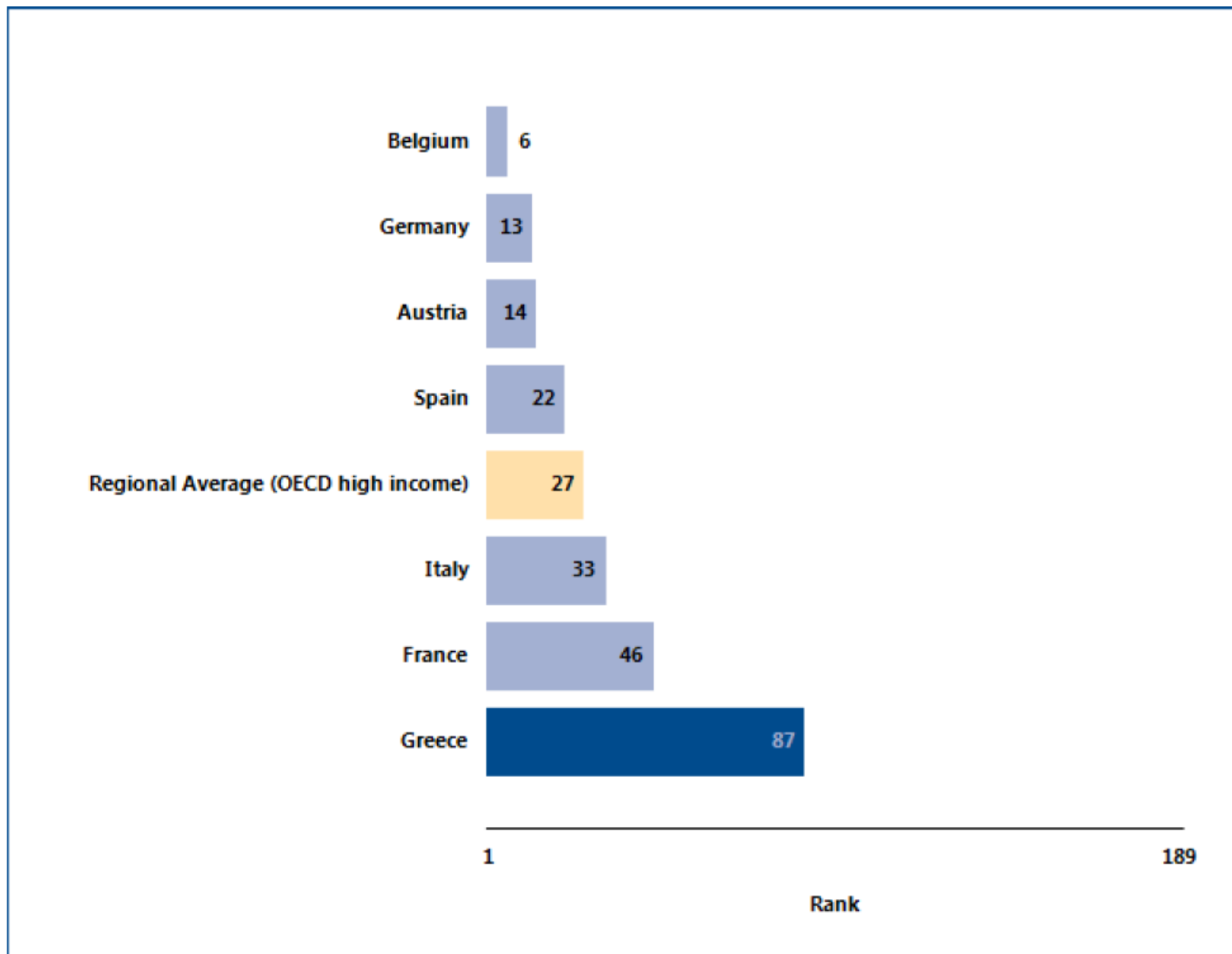

Summary of procedures for enforcing a contract in Greece—and the time and cost

Indicator	Greece	OECD high income average	OECD high income average
Time (days)	1,300	529	529
Filing and service	60		
Trial and judgment	1,120		
Enforcement of judgment	120		
Cost (% of claim)	14.4	21.0	21.0
Attorney cost (% of claim)	10.0		
Court cost (% of claim)	2.7		
Enforcement Cost (% of claim)	1.7		
Procedures (number)	39	31	31

Note: In cases where an economy's regional classification is "OECD high income," regional averages above are only displayed once.

Figure 11.1 How Greece and comparator economies rank on the ease of resolving insolvency

Source: Doing Business database.

Greece Hates Business

Where Greece ranks, among 183 countries, on measures of doing business

Field	Ranking
Ease of Doing Business*	109
Starting a Business	140
Dealing with Construction Permits	50
Employing Workers	147
Registering Property	107
Getting Credit	87
Protecting Investors	154
Paying Taxes	76
Trading Across Borders	80
Enforcing Contracts	89
Closing a Business	43

* Overall ranking based on the 10 categories below

Source: World Bank, Doing Business 2010

Table 1: Doing Business 2010

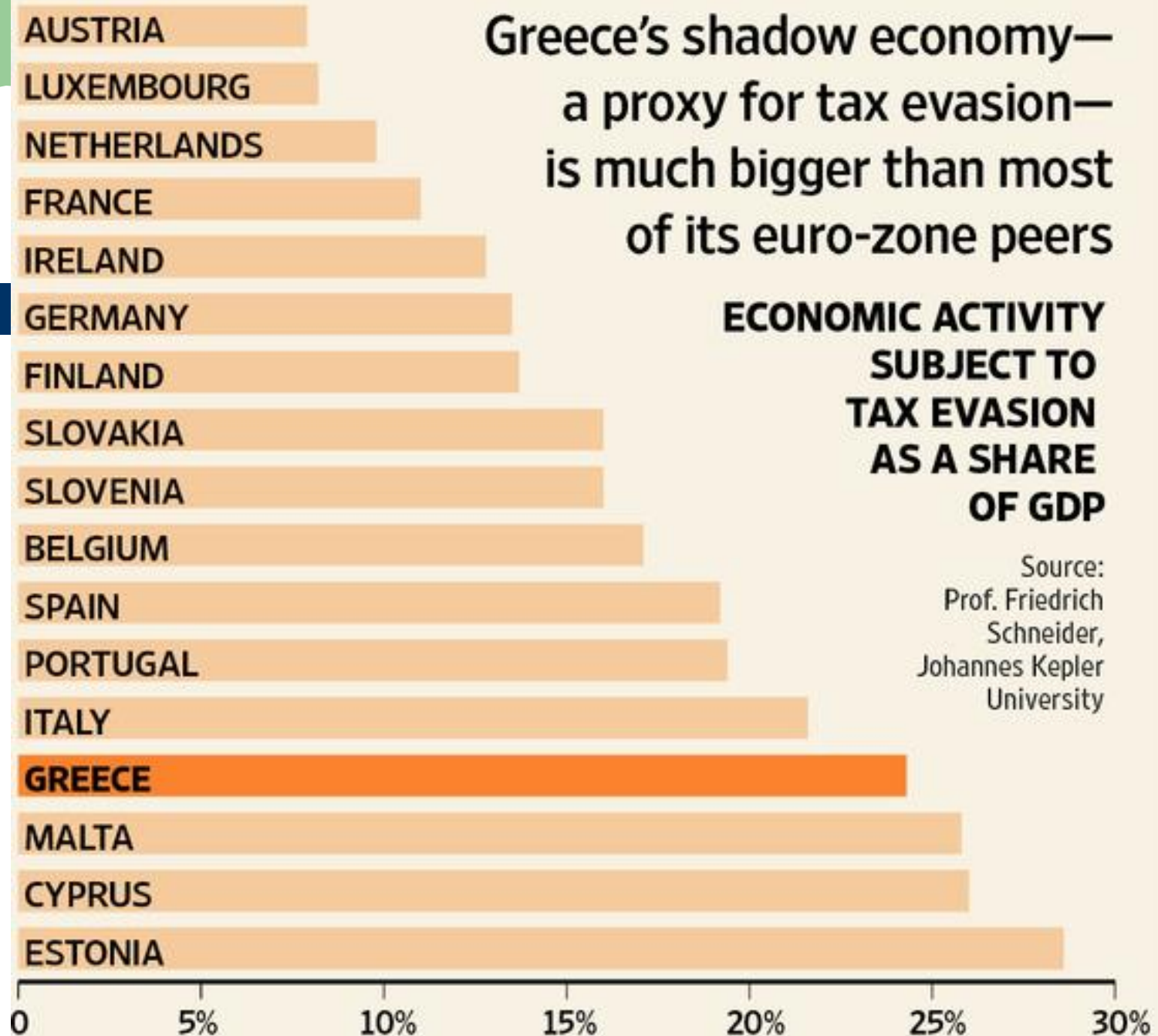
Category	Greece	Estonia
Ease of Doing Business*	109	24
Starting a Business	140	37
Dealing with Construction Permits	50	20
Employing Workers	147	161
Registering Property	107	13
Getting Credit	87	43
Protecting Investors	154	57
Paying Taxes	76	38
Trading Across Borders	80	3
Enforcing Contracts	89	49
Closing a Business	43	61

*Overall ranking based on the 10 categories below

Notes: Ranking 1-183, 1=best; average "ease of doing business" score for the European Union = 40.5

Source: World Bank, Doing Business 2010

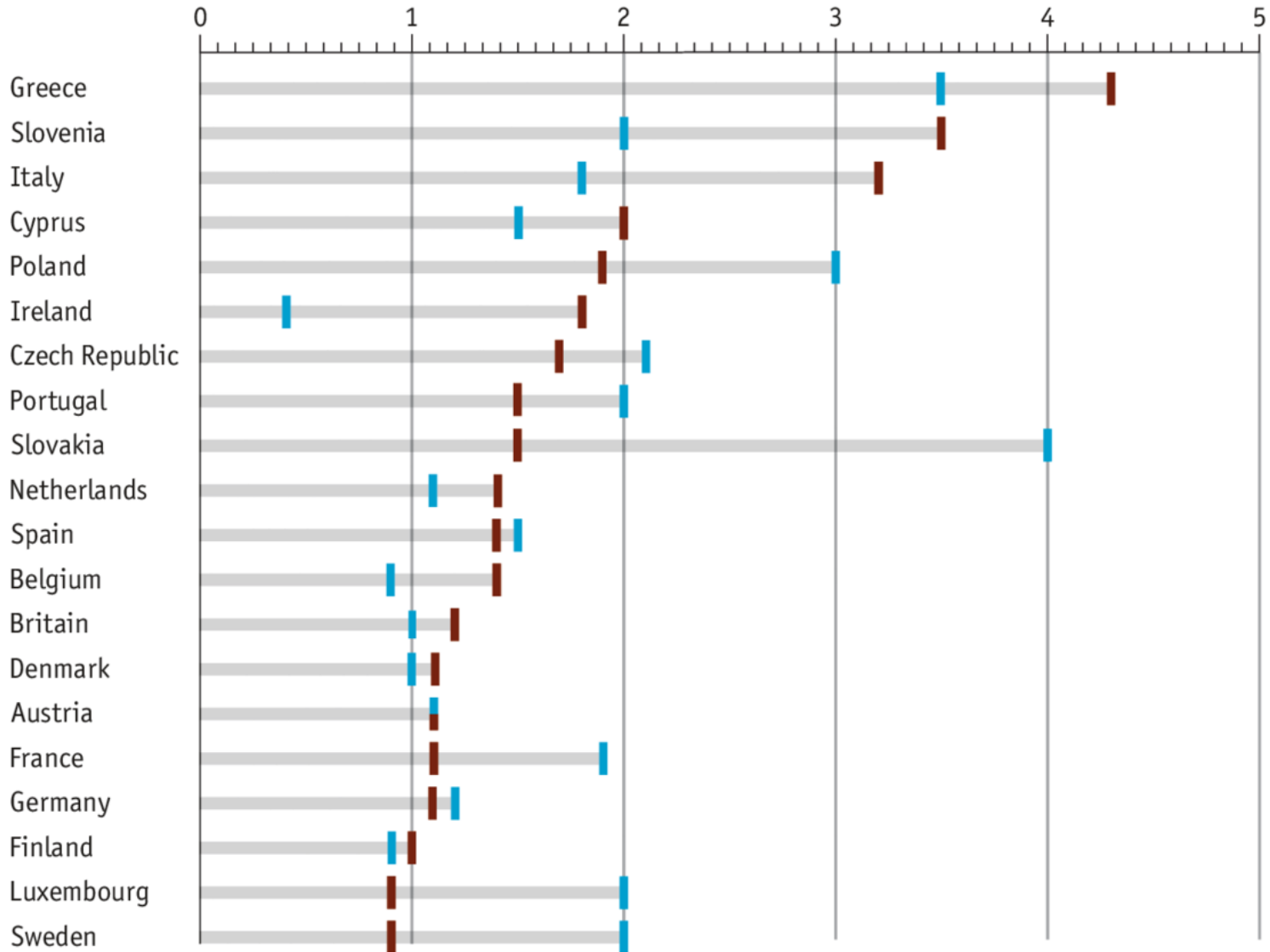
Greece's shadow economy—
a proxy for tax evasion—
is much bigger than most
of its euro-zone peers

Ease of doing business

2014

Number of years taken to: ■ enforce a contract ■ resolve insolvency

Source: World Bank

1974-2005

- 171.600 ρυθμίσεις
  - 3.430 νόμοι
  - 20.580 προεδρικά διατάγματα
  - 114.905 υπουργικές αποφάσεις
  - 24.010 αποφάσεις περιφερειάρχων
  - 8.575 αποφάσεις νομαρχών

Θεσμοί

- Τυπικοί
- **Άτυποι**
  - Εμπιστοσύνη
  - Κοινωνικό κεφάλαιο
    - Εθελοντισμός/φιλανθρωπία
  - Πρόβλημα συλλογικής δράσης
    - Λαθρεπιβάτες
    - Συνεργασία - αμοιβαιότητα
  - Διαφθορά

Εμπιστοσύνη στους θεσμούς

- Κράτος: 13,6% (51,5%)
- Δικαστήρια: 40,5% (52,1%)
- Παιδεία: 54,2% (66,3%) -s
- Υγεία: 81.3% (78,2%) -s
- Ασφάλεια: 46,7% (62,8%)
- Ελευθερία επιλογής: 37,3% (71,7%) -s

Εμπιστοσύνη στην οικονομία

- Αν δουλέψω σκληρά θα πάω μπροστά: 60% (81%)
- Χρηματοπιστωτικός τομέας: 14% (60%)

Εμπιστοσύνη στους άλλους

- Εθελοντισμός: 3,9% (20,1%)
- Φιλανθρωπία: 5,6% (28,3%)
- “Καλοί σαμαρίτες”: 29,9% (47,9%)
- Ανοχή σε μειονότητες: 38% (68%)

Μια πολιτική κουλτούρα

- Συντηρητική
- Κρατισμού
- Προστατευτισμού
- Διαφθοράς
- Νεποτισμού
- Προσοδοθηρίας
- Ανευθυνότητας

Το Θεσμικό Έλλειμμα

- Η Ελλάδα είναι μια θεσμικά ανώριμη κοινωνία
- Πάσχει ταυτόχρονα από «θεσμική σκλήρωση» και από «θεσμική ατροφία»
- Η «απουσία» αποτελεσματικών άτυπων θεσμών υπονομεύει το κράτος δικαίου

Η ανυπαρξία της civil society

Το δίλημμα του φυλακισμένου

- Το θεσμικό πρόβλημα της Ελλάδος είναι κλασική περίπτωση προβλήματος συλλογικής δράσης (*collective action problem*)

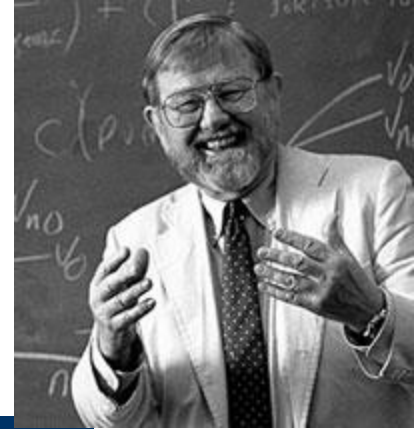
Πώς να ξεπεράσουμε το έλλειμμα

- Τυπικοί θεσμοί
  - Αναθέωση του Συντάγματος
    - Διαχωρισμός των εξουσιών
      - Απόλυτος διαχωρισμός εκτελεστικής-νομοθετικής εξουσίας
      - Ανεξαρτησία δικαστικής εξουσίας
      - Δημοψηφίσματα & Λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία
      - Αποκέντρωση
      - Άρθρο 16
  - Αυστηροί κανόνες / όχι γενικές ρήτρες (clear cut rules / general standards)
  - Impact assessment (*ex post* & *ex ante*)
  - Αξιολόγηση Δικαιοσύνης & επένδυση στην υποδομή & εκπαίδευση δικαστών
  - Λογοδοσία οργάνων

Άτυποι Θεσμοί

- Οι άτυποι θεσμοί δεν αλλάζουν με προτάσεις
- Αποτελούν προϊόν πολιτισμικής, πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και θεσμικής εξέλιξης των κοινωνιών
- Επιβιώνουν όμως οι αποτελεσματικοί άτυποι θεσμοί όταν αυτοί επιβραβεύονται από τυπικούς και δεν συμβαίνει το αντίθετο
  - Φοροδιαφυγή – περαίωση
  - Ανομία – αχρησία νόμου
  - Διαφθορά – μικρό προσδοκώμενο κόστος τιμωρίας

Η οικονομική επιτυχία μίας χώρας δεν εξαρτάται τόσο από τους φυσικούς πόρους ή τη στρατηγική της θέση, όσο από το βαθμό ανοησίας της εφαρμοζόμενης πολιτικής και των θεσμών της. [...] Μια φτωχή χώρα που μπορεί να νοικοκυρευτεί θα αναπτυχθεί σαν αστραπή.

Mancur Olson (*Forbes*, 1986)

DEMOCRACY

Σας ευχαριστώ!

ahatzis@phs.uoa.gr

<http://www.aristideshatzis.net>

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας
και Θεωρίας της Επιστήμης